

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Кафедра педагогіки вищої школи**

Методичні вказівки

**для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки
з навчальної дисципліни**

ФУНКЦІЇ ТА НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Рецензенти:

Саяпіна С.А. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Вікторенко І.Л. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

М 54 Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки денної та заочної форми навчання 2-ге вид. перероб. та доповн. / Уклад. : О. Г. Коркішко, А. В. Коркішко. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2024. 87 с.

У методичних вказівках відображено зміст навчальної програми «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. У виданні відображено зміст силабусу та робочої навчальної програми «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування», подано навчально-методичні матеріали передбачені для засвоєння теоретичного матеріалу, інструктивно-методичні матеріали до практичних занять, дидактичне забезпечення самостійної роботи, критерії та методи оцінювання програмних результатів відповідно до сучасних тенденцій освітнього процесу в закладі вищої освіти.

Призначається для викладачів закладів вищої освіти, здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, науковців, науково-педагогічних працівників та всіх тих, хто цікавиться актуальними проблемами вищої школи.

Друкується за рішенням Вченої ради
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 1 від 03.09.2024 р.)

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Силабус навчальної дисципліни «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування»	4
Робоча програма навчальної дисципліни «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування»	12
Навчально-методичні матеріали для лекцій із навчальної дисципліни «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування»	22
Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять із навчальної дисципліни «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування»	69
Дидактичне забезпечення самостійної роботи	76
Контрольні питання з дисципліни	78
Інформаційно-методичне забезпечення	79
Додатки.....	83

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасний стан розвитку Української держави потребує подальшої демократизації всіх сфер життєдіяльності суспільства. Особливої уваги вимагає вища школа, адже студентство є виразником громадської думки, творцем цінностей сучасного і майбутнього, запорукою становлення громадянського суспільства. А отже, демократизація студентського життя, участь молоді в роботі органів студентського самоврядування, вироблення навичок працювати в команді, приймати рішення та відповідально виконувати їх безпосередньо впливають на процеси державотворення в нашій країні.

Вивчення витоків розвитку студентського самоврядування є своєрідним історичним досвідом становлення демократії. Дослідження теорії і практики студентського самоврядування, визначення позитивних і негативних тенденцій розвитку цього феномену необхідне для оновлення системи управління закладів вищої освіти на основі принципів демократії, гуманізму, відкритості, відповідальності, взаємоповаги, справедливості. Вибір Україною європейського освітнього вектору передбачає сповідування демократичних цінностей та їх реалізацію в практиці роботи студентського самоврядування.

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування» розроблено у відповідності до діючої освітньої (освітньо-професійної) програми „Педагогіка вищої школи” та робочої навчальної програми зазначеної дисципліни. Побудова та зміст розділів відповідають сучасним вимогам вищої школи щодо навчально-методичної літератури.

У методичних вказівках викладено силабус, робочу навчальну програму дисципліни, інструктивно-методичні матеріали до практичних занять, дидактичне забезпечення самостійної роботи, контрольні питання з дисципліни, інформаційно-методичне забезпечення та додатки. Вказівки містять методичні поради до вивчення кожної теми, питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи, пояснення до кожного завдання самостійної роботи та зразки оформлення тощо.

Цільове призначення вказівок – забезпечення процесу навчання, сприяння засвоєнню знань в умовах зростання вимог до підготовки фахівців. Науковість, доступність, систематичність, стислість і ясність викладення, орієнтованість на студента – ці критерії складають базові характеристики методичного видання.

Методичні вказівки можуть бути корисними здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти, молодим викладачам закладів вищої освіти та слухачам курсів підвищення кваліфікації викладачів закладу вищої освіти.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Функції та напрями діяльності студентського самоврядування»
підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
за освітньо-професійною програмою Педагогіка вищої школи

Розробники:

Коркішко О.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Коркішко А.В. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Рецензенти:

Саяпіна С.А., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Вікторенко І.Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Силабус розглянуто і схвалено на засіданні кафедри педагогіки вищої школи, протокол № 11 від «6» червня 2024 р.

Завідувач кафедри _____ Топольник Я.В.
 (ПІБ)

Затверджено та рекомендовано до впровадження вченою радою ДВНЗ «ДДПУ», протокол № 8 від «27» червня 2024 р.

Перший проректор _____ Набока О.Г.
 (ПІБ)

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФУНКЦІЇ ТА НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО
САМОВРЯДУВАННЯ
 Назва

Кількість кредитів	3
Рік підготовки, семестр	1 1

Компонент освітньої програми	вибірковий
Викладач	Коркішко А.В. – доцент кафедри педагогіки вищої школи, кандидат педагогічних наук
Контактна інформація	korkishko.a.b@gmail.com
Консультації	кожний четвер місяця, 13.00. – 14.00.
Анотація навчальної дисципліни	<i>об'єкт вивчення</i> – процес становлення та розвитку студентського самоврядування в системі вищої освіти України. <i>предмет вивчення</i> – система нормативних документів щодо органів студентського самоврядування; історія розвитку та становлення системи студентського самоврядування в Україні у XX столітті; загальні принципи, структура, методи, форми та напрями студентського самоврядування у ЗВО.
Опис навчальної дисципліни	<i>Мета навчальної дисципліни:</i> формування системи теоретичних знань і практичних умінь щодо історії розвитку та становлення системи студентського самоврядування в Україні у XX столітті, актуалізації історичного досвіду в сучасних умовах модернізації національної освіти; теоретичних і практичних аспектів студентського самоврядування закордоном; особливостей формування студентського самоврядування в умовах реформування вищої освіти України; сучасної теорії та практики організації студентського самоврядування в Україні. <i>Завдання вивчення навчальної дисципліни «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування»:</i> – формування цілісного уявлення про розвиток і становлення системи студентського самоврядування в Україні; організацію студентського самоврядування у ЗВО; – ознайомлення з загальними принципами, структурою, методами та формами діяльності студентського самоврядування; – озброєння системою нормативних документів щодо студентського самоврядування у ЗВО України (функцій, права, обов'язки тощо); – формування лідерських якостей студентів ЗВО у процесі діяльності органів студентського самоврядування. <i>Передумовами вивчення навчальної дисципліни є набуті раніше компетентності та результати навчання з ОК: Педагогіка вищої</i>

	школи, Моделювання освітньої підготовки і професійної діяльності фахівця, Виробнича асистентська та науково-дослідна практика, Тренінг самопізнання та розвитку комунікативної компетентності, Професійний імідж педагога-тьютора. <i>Ключові слова:</i> студентське самоврядування, принципи студентського самоврядування, структура студентського самоврядування, методи та форми діяльності студентського самоврядування, лідерські якості, заклади вищої освіти. <i>Очікувані результати навчання:</i> Знати завдання, напрями діяльності та структуру ЗВО, принципи управління закладом вищої освіти, органи громадського самоврядування у закладах вищої освіти. Мати уявлення про сучасні тенденції щодо органів громадського самоврядування у закладах вищої освіти. Розробляти просвітницькі матеріали та програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати за потреби рішення про звернення за фаховою допомогою про підвищення кваліфікації. Вирішувати проблеми етики партнерської суб'єкт-суб'єктної взаємодії, етики спілкування з опертям на загальнолюдські цінності та норми закону. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів до конкретних ситуацій професійної діяльності. <i>Матеріали та ресурси:</i> <i>Рекомендована література:</i> 1. Гаргун С.С. Правовий статус органів студентського самоврядування закладів вищої освіти як юридичних осіб. Київ, 2020. 36 с. 2. Гаргун С.С. Проблеми сприйняття діяльності студентського самоврядування в закладах вищої освіти. Право, юридична наука та освіта: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., 29 квітня 2019 р. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. С. 159–161. 3. Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки денної та заочної форми
--	--

	навчання / Уклад.: О. Г. Коркішко, А.В.Коркішко. Слов'янськ: ДВНЗ «ДДПУ», 2020. 87 с. 4. Мороз В.П. Формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти в процесі діяльності органів студентського самоврядування : навч.-метод. посіб. для студ. закл. вищ. осв. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 263 с. 5. Трибулькевич К.Г. Досвід студентського самоврядування зарубіжних країн у вітчизняній практиці роботи закладів вищої освіти. <i>Соціально-гуманітарний вісник</i>. 2018. Вип. 18–19. С. 49–54. (не перевидавалось) 1) <i>Платформи та сервіси дистанційного навчання Moodle</i>: дистанційний курс «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування» (https://moodle.ddpu.edu.ua/course/view.php?id=581) <i>Інформаційні ресурси в Інтернеті:</i> 1. Додаток до рішення колегії МОН від «25» червня 2009 р. протокол № 7/2-4. Про затвердження Концепції національного виховання студентської молоді. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr2_4290-09#Text 2. Особливості організації студентського самоврядування за кордоном. <i>Студопедія</i>. URL: http://studopedia.org/12-99184.html 3. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 року № 1074 «Про затвердження Положення про державний вищий навчальний заклад» (зі змінами). <i>Верховна рада України 1994-2016</i>. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1074-96-п#Text 4. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти». Болонья, 19 червня 1999 року. Документ 994_525. <i>Верховна Рада України 1994-2016</i>. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_525#Text 5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.11.2007 р. № 1010 Про затвердження Примірного положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1010290-07#Text
--	---

Теми	Програма навчальної дисципліни містить такі теми: 1. Наукові засади управління закладом вищої освіти. 2. Розвиток студентського самоврядування у закладах вищої освіти України (1917-1990 рр.). 3. Студентського самоврядування в умовах реформування вищої освіти України. 4. Загальні принципи, структура, методи та форми діяльності студентського самоврядування. 5. Формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування.
Методичні поради для викладачів «Як навчати?»	<i>Методи навчання:</i> поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання з використанням інноваційних технологій: словесні методи: лекція (проблемна, лекція з розгляду конкретних ситуацій, лекція-консультація, круглий стіл тощо), пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, бесіда, семінар, диспут, дискусія; наочні методи: спостереження, демонстрація; практичні методи: обробка довідкової інформації, тезування, рецензування, аналіз подій, самостійна робота (робота із друкованими та електронними інформаційними ресурсами, виконання завдань: конспектування, анотування, написання есе); відеометод: дистанційні, мультимедійні..
Методичні поради для здобувачів «Як навчатися?»	Здобувачі опрацьовують теоретичний матеріал лекцій, виконують завдання до практичних занять, самостійної роботи. <u>Комунікаційна політика.</u> Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану пошту. Обов'язком здобувача є перевірка мінімум один раз на тиждень поштової скриньки та перегляд повідомлень відповідного дистанційного курсу на університетській платформі Moodle. Можлива комунікація телефоном чи іншими месенджерами за вимогою здобувача. <u>Політика відвідування занять.</u> Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим – в оффлайн або онлайн режимі. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту академічної групи. Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи. За

	об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись дистанційно – в онлайн-формі, за погодженням з викладачем, деканатом. Види роботи здобувачів (огляд фахової літератури, доповіді, есе, презентації, творча робота тощо)																			
Оцінювання	<i>Види, методи та форми контролю.</i> Види: поточний контроль, підсумковий контроль, семестровий контроль (семестровий екзаме́н). Методи: усне опитування, письмові роботи Форми: індивідуальна та фронтальна перевірка Організаційні процедури та порядок виявлення якості засвоєння навчального матеріалу, рівня відповідності отриманих знань, умінь і навичок здобутій кваліфікації в межах освітнього процесу здійснюється відповідно до Положення про контрольні заходи у «ДДПУ» (http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/003.pdf). Результати навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни визначаються у балах, що виставляються згідно з критеріями оцінювання, затвердженими в ДДПУ, а саме за 100-бальною шкалою та національною п'ятибальною шкалою для екзаменів «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», «неприйнятно»). Навчальна дисципліна оцінюється максимальною оцінкою у 100 балів. <i>Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти</i> <table border="1"> <tr> <th rowspan="2">За накопичувальною 100 – бальною шкалою</th><th colspan="2">За національною шкалою</th></tr> <tr> <th>для екзаменів, звітів з практики, курсових робіт</th><th>для заліків</th></tr> <tr> <td>90 – 100 балів</td><td>відмінно</td><td rowspan="3">зараховано</td></tr> <tr> <td>89 – 75 балів</td><td>добре</td></tr> <tr> <td>60 – 74 балів</td><td>задовільно</td></tr> <tr> <td>26 – 59 балів</td><td>незадовільно</td><td>не зараховано</td></tr> <tr> <td>0 – 25 балів</td><td>неприйнятно</td><td></td></tr> </table> <i>Критерії оцінювання екзамену:</i> – оцінки «відмінно» (90-100 балів) заслуговує здобувач вищої освіти, який продемонстрував всебічні,		За накопичувальною 100 – бальною шкалою	За національною шкалою		для екзаменів, звітів з практики, курсових робіт	для заліків	90 – 100 балів	відмінно	зараховано	89 – 75 балів	добре	60 – 74 балів	задовільно	26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано	0 – 25 балів	неприйнятно	
За накопичувальною 100 – бальною шкалою	За національною шкалою																			
	для екзаменів, звітів з практики, курсових робіт	для заліків																		
90 – 100 балів	відмінно	зараховано																		
89 – 75 балів	добре																			
60 – 74 балів	задовільно																			
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано																		
0 – 25 балів	неприйнятно																			

	систематичні й глибокі знання навчально-програмного матеріалу, уміння без похибок виконувати завдання, передбачені програмою, опанував основну й додаткову літературу, рекомендовану навчальною програмою, засвоїв значущі для майбутньої кваліфікації підвалини основних дисциплін, виявив творчі здібності в усвідомленні, засвоєнні й застосуванні навчально-програмного матеріалу; – оцінки «добре» (75-89 балів) заслуговує здобувач вищої освіти, який продемонстрував ретельне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконав передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, рекомендовану навчальною програмою, показав систему засвоєних знань з дисципліни та здатність до їх самостійного поповнення й оновлення під час подальшої навчальної роботи й професійної діяльності; – оцінки «задовільно» (60-74 бали) заслуговує здобувач вищої освіти, який продемонстрував знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, потрібному для подальшого навчання та майбутньої роботи за спеціальністю, впорався з виконанням завдань, передбачених програмою, але припустився помилок у відповіді на екзамені та під час виконання екзаменаційних завдань, хоча має необхідні знання для їх усунення під керівництвом викладача; – оцінка «незадовільно» (26-59 балів) виставляється здобувачу вищої освіти, який має прогалини в знаннях основного навчально-програмного матеріалу, припустився принципових помилок у виконанні передбачених програмою завдань, і не може продовжувати навчання без виконання додаткових завдань з відповідної дисципліни; – оцінка «неприйнятно» (0-25 балів) виставляється здобувачу вищої освіти, який не надав для перевірки потрібну кількість правильно виконаних завдань, пропустив без поважних причин значну кількість занять (більше ніж 50%), і не може продовжувати навчання без проходження повторного курсу навчання. Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за лекції здійснюється за такими критеріями: присутність здобувача на лекції, складання її конспекту та активна участь у перебігу лекції. Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих під час практичного заняття здійснюється за такими критеріями:
--	---

	– під час опитувань – за повну й ґрунтовну відповідь на сформульоване запитання з теми заняття; – під час тестування – за правильні відповіді на запитання тесту з теми заняття; – у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами й математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат. Оцінювання рефератів, доповідей, есе, презентацій тощо за визначеними темами здійснюється відповідно до таких критеріїв: – за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту, має бути ще не менше трьох джерел інформації); – за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на використану літературу та джерела; – за наявність змістовних висновків; – за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах. У разі виявлення невідповідності результатів навчання окремим критеріям із тієї чи тієї форми контролю знань кількість балів, яка виставляється здобувачу, може бути знижена: – за неповну відповідь; – за кожен неправильну відповідь; – за невчасне виконання завдання; – за недостовірність поданої інформації; – за недостатнє розкриття теми; – за відсутність посилань на літературні джерела. Результати поточних контролів рівня знань здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання (у вигляді певної кількості отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем наприкінці кожного заняття до їхнього відома, виставляються в Журнал обліку роботи академічної групи та є підставою для одержання допуску до підсумкового контролю. Умовою допуску до складання екзамену є накопичення здобувачем протягом навчального семестру не менше 60 балів з навчальної дисципліни. Допуск здобувача
--	---

вищої освіти до складання екзамену з певної дисципліни відбувається незалежно від результатів навчання з інших дисциплін.

Здобувачі вищої освіти, які за поточним оцінюванням у семестрі мають результат навчання з дисципліни 60 балів і вище, можуть, за бажанням, бути:

– звільнені від складання екзамену й отримати в результаті оцінювання 60-80 балів, що відповідають кількості балів поточного оцінювання з навчальної дисципліни;

– звільнені від складання екзамену й отримати в результаті оцінювання 81-100 балів, що відповідають кількості балів поточного оцінювання з навчальної дисципліни, за відсутності пропусків занять з усіх предметів семестру без поважних причин (до 10%), але за обов'язкового надання в деканат виконаних самостійних завдань з відповідної дисципліни.

Здобувач вищої освіти може підвищити оцінку, яку він отримав за результатами роботи в семестрі, під час складання екзамену в період сесії.

Якщо здобувач вищої освіти на екзамені отримав оцінку нижчу, ніж за результатами роботи в семестрі, у відомість обліку успішності виставляється підсумкова оцінка за результатами роботи в семестрі.

Розподіл балів із дисципліни

**Розподіл балів, що присвоюється здобувачам, із розподілом за темами за результатами поточного контролю
(денна форма навчання)**

Тема	Лекції		Практичні заняття		Самостійна робота	
	Ma	Min	Max	Min	Max	Min
T 1	1	0,5	3	1	10	7
T 2	1	0,5	3	1	10	7
T 3	1	0,5	3	1	15	10
T 4	2	1	3	1	28	17,5
T 5	2	1	3	1	15	10
Разом	7	3,5	15	5	78	51,5

**Розподіл балів, що присвоюється здобувачам, із розподілом за темами за результатами поточного контролю
(заочна форма навчання)**

Тема	Лекції		Практичні заняття		Самостійна робота	
	Max	Min	Max	Min	Max	Min
Т 1	1	0,5			16	10
Т 2	1	0,5			16	10
Т 3	1	0,5	3	1	16	10
Т 4	1	0,5	3	1	16	10
Т 5	1	0,5	3	1	22	14,5
Разом	5	2,5	9	3	86	54,5

Політика щодо дедлайнів та перескладань, академічної доброчесності: перездача та повторне вивчення дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ДДПУ (<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/025.pdf>, Положення про академічну доброчесність педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів у ДДПУ (<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/012.pdf>)

Політика щодо:

- ✓ *дедлайнів:* роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (від -1 бала до -5 балів).
- ✓ *перескладання:* у разі отримання оцінки «незадовільно» здобувач має право на два перескладання: викладачу та комісії.

У разі, якщо здобувач вищої освіти не з'явився в день складання екзамену з поважної причини, підтвердженої документально, у відомість обліку успішності ставиться запис «не з'явився», а здобувач має право перескласти екзамен викладачеві у визначений деканатом день.

Здобувач, який протягом семестру не набрав 60 балів з навчальної дисципліни, вважається недопущеним до складання екзамену з цієї дисципліни, й у відомість обліку успішності ставиться запис «не допущений». Здобувач має право допрацювати необхідні бали за погодженням з викладачем та перескласти екзамен викладачеві у визначений деканатом день.

оскарження оцінювання: Якщо здобувач не згоден з оцінюванням його знань він може звернутися до апеляційної комісії та оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

- ✓ *академічної доброчесності* для здобувачів передбачає:

	– самостійне виконання навчальних завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); – посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; – дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; – надання достовірної інформації щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації. За порушення академічної доброчесності здобувачі ДДПУ можуть бути притягнуті до такої відповідальності: – повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); – повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; – позбавлення академічної стипендії відповідно до норм чинного законодавства; – позбавлення наданих ДДПУ пільг з оплати навчання (за умови їх отримання); – усне зауваження від працівника або уповноваженого представника адміністрації (керівника кафедри, факультету тощо) та попередження про можливість притягнення до академічної відповідальності; – повторне виконання завдання; – зниження оцінки за виконання завдання; – усне чи письмове повідомлення юридичної або фізичної особи, яка здійснює оплату за навчання, про факт порушення; – виключення з рейтингу претендентів на отримання академічної стипендії або нарахування штрафних балів у такому рейтингу; – позбавлення права брати участь у конкурсах на отримання стипендій, грантів тощо; відрахування.
--	--

Переваги вивчення навчальної дисципліни	Переваги вивчення навчальної дисципліни: знання та використання всіх можливостей студентського самоврядування дозволить: – налагодити ефективну співпрацю між адміністрацією ЗВО і студентами з широкого спектру питань; – створити додаткові умови для зростання якості підготовки фахівців у системі професійної освіти в Україні; – забезпечити подальшу інтеграцію національної освітньої системи до європейського та світового освітнього простору; – отримані в процесі вивчення дисципліни компетенції сприятимуть формуванню конкурентних професійних переваг на ринку праці.
--	--

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«Функції та напрями діяльності студентського самоврядування»
підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
за освітньо-професійною програмою Педагогіка вищої школи**

Розробники:

Коркішко О.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Коркішко А.В. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Рецензенти:

Саяпіна С.А. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Вікторенко І.Л. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри педагогіки вищої школи, протокол № 11 від «6» червня 2024 р.

Завідувач кафедри _____ Топольник Я.В.
(ПІБ)

Погоджено групою забезпечення спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Керівник групи забезпечення _____ Саяпіна С.А.
(ПІБ)

Затверджено та рекомендовано до впровадження вченою радою ДВНЗ «ДДПУ», протокол № 8 від «27» червня 2024 р.

Перший проректор _____ Набока О.Г.
(ПІБ)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Вибіркова	
Загальна кількість годин – 105	Рік підготовки:	
	1-й	1-й
	Семестр	
	2-й	2-й
	Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 2 самостійної роботи здобувача – 5	14 год.	10 год.
	Практичні	
	10 год.	6 год.
	Самостійна робота	
	81 год.	89 год.
	Вид контролю: екзамен	

Метою вивчення навчальної дисципліни «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування» є: формування системи теоретичних знань і практичних умінь щодо історії розвитку та становлення системи студентського самоврядування в Україні у XX столітті, актуалізації історичного досвіду в сучасних умовах модернізації національної освіти; теоретичних і практичних аспектів студентського самоврядування закордоном; особливостей формування студентського самоврядування в умовах реформування вищої освіти України; сучасної теорії та практики організації студентського самоврядування в Україні.

МАТРИЦЯ
результатів навчання, методів навчання, методів контролю за навчальною дисципліною
«Функції та напрями діяльності студентського самоврядування»

Результати навчання	Методи навчання	Методи контролю
Знати завдання, напрями діяльності та структуру ЗВО, принципи управління закладом вищої освіти, органи громадського самоврядування у закладах вищої освіти. Мати уявлення про сучасні тенденції щодо органів громадського самоврядування у закладах вищої освіти. Розробляти просвітницькі матеріали та програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати за потреби рішення про звернення за фаховою допомогою про підвищення кваліфікації. Вирішувати проблеми етики партнерської суб'єкт-суб'єктної взаємодії, етики спілкування з опертям на загальнолюдські цінності та норми закону. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів до конкретних ситуацій професійної діяльності.	Поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання з використанням інноваційних технологій: – словесні методи: лекція (проблемна, лекція з розгляду конкретних ситуацій, лекція-консультація, круглий стіл тощо), пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, бесіда, семінар, диспут, дискусія; – наочні методи: спостереження, демонстрація; – практичні методи: обробка довідкової інформації, тезування, рецензування, аналіз подій, самостійна робота (робота із друкованими та електронними інформаційними ресурсами, виконання завдань: конспектування, анотування, написання есе); – відеометод: дистанційні, мультимедійні.	спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне та письмове опитування, практична перевірка, рейтинговий контроль, взаємоконтроль (взаємооцінка), самоконтроль (рефлексія, самооцінка), оцінювання самостійної роботи (огляд фахової літератури, доповіді, есе, презентації, творча робота тощо), екзамен.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л.	пр.	лаб	с.р.		л.	пр.	лаб	с.р.
Тема 1. Наукові засади управління закладом вищої освіти.	19	2	2		15	18	2			16
Тема 2. Розвиток студентського самоврядування у закладах вищої освіти України (1917-1990 рр.).	19	2	2		15	18	2			16
Тема 3. Студентське самоврядування в умовах реформування вищої освіти України.	19	2	2		15	20	2	2		16
Тема 4. Загальні принципи, структура, методи та форми діяльності студентського самоврядування.	21	4	2		15	20	2	2		16
Тема 5. Формування лідерських якостей студентів ЗВО у процесі діяльності органів студентського самоврядування.	27	4	2		21	29	2	2		25
Усього годин	105	14	10		81	105	10	6		89

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1	Наукові засади управління закладом вищої освіти.	2	2
2	Розвиток студентського самоврядування у закладах вищої освіти України (1917-1990 рр.).	2	2
3	Студентського самоврядування в умовах реформування вищої освіти України.	2	2
4	Загальні принципи, структура, методи та форми діяльності студентського самоврядування.	4	2
5	Формування лідерських якостей здобувачів закладів вищої	4	2

	освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування.		
	Разом	14	10

4.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ден.	заоч.
1	Управління в сучасній системі освіти	2	
2	Студентське самоврядування в історії розвитку вищої школи України (XIX – XX століття)	2	
3	Студентське самоврядування як невід’ємна складова демократизації вищої школи..	2	2
4	Студентське самоврядування як фактор оптимізації освітнього процесу у вищій школі	2	2
5	Виховання лідерських якостей студентів закладів вищої освіти у системі студентського самоврядування.	2	2
	Разом	10	6

4.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ден.	заоч.
1	Організація і управління навчальним процесом у ЗВО.	15	16
2	Розвиток студентського самоврядування у закладах вищої освіти України.	15	16
3	Студентське самоврядування – спосіб модернізації сучасного ЗВО.	15	16
4	Стратегія розвитку органів студентського самоврядування закладів вищої освіти України	15	16
5	Організаційно-педагогічні умови формування лідерських якостей здобувачів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування.	21	25
	Разом	81	89

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Результати навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни визначаються у балах, що виставляються згідно з критеріями оцінювання, затвердженими в ДДПУ, а саме за 100-бальною шкалою та національною п’ятибальною шкалою для екзаменів «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», «неприйнятно»).

Навчальна дисципліна оцінюється максимальною оцінкою у 100 балів.

Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

За накопичувальною 100 – бальною шкалою	За національною шкалою	
	<i>для екзаменів, звітів з практики, курсових робіт</i>	<i>для заліків</i>
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
89 – 75 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

Критерії оцінювання екзамену:

– оцінки **«відмінно» (90-100 балів)** заслуговує здобувач вищої освіти, який продемонстрував всебічні, систематичні й глибокі знання навчально-програмного матеріалу, уміння без похибок виконувати завдання, передбачені програмою, опанував основну й додаткову літературу, рекомендовану навчальною програмою, засвоїв значущі для майбутньої кваліфікації підвалини основних дисциплін, виявив творчі здібності в усвідомленні, засвоєнні й застосуванні навчально-програмного матеріалу;

– оцінки **«добре» (75-89 балів)** заслуговує здобувач вищої освіти, який продемонстрував ретельне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконав передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, рекомендовану навчальною програмою, показав систему засвоєних знань з дисципліни та здатність до їх самостійного поповнення й оновлення під час подальшої навчальної роботи й професійної діяльності;

– оцінки **«задовільно» (60-74 бали)** заслуговує здобувач вищої освіти, який продемонстрував знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, потрібному для подальшого навчання та майбутньої роботи за спеціальністю, впорався з виконанням завдань, передбачених програмою, але припустився помилок у відповіді на екзамені та під час виконання екзаменаційних завдань, хоча має необхідні знання для їх усунення під керівництвом викладача;

– оцінка **«незадовільно» (26-59 балів)** виставляється здобувачу вищої освіти, який має прогалини в знаннях основного навчально-програмного матеріалу, припустився принципових помилок у виконанні передбачених програмою завдань, і не може продовжувати навчання без виконання додаткових завдань з відповідної дисципліни;

– оцінка **«неприйнятно» (0-25 балів)** виставляється здобувачу вищої освіти, який не надав для перевірки потрібну кількість правильно виконаних завдань, пропустив без поважних причин значну кількість занять (більше ніж 50%), і не може продовжувати навчання без проходження повторного курсу навчання.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за лекції здійснюється за такими критеріями: присутність здобувача на лекції, складання її конспекту та активна участь у перебігу лекції.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих під час практичного заняття здійснюється за такими критеріями:

– під час опитувань – за повну й ґрунтовну відповідь на сформульоване запитання з теми заняття;

– під час тестування – за правильні відповіді на запитання тесту з теми заняття;

– у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами й математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат.

Оцінювання рефератів, доповідей, есе, презентацій тощо за визначеними темами здійснюється відповідно до таких критеріїв:

– за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту, має бути ще не менше трьох джерел інформації);

– за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на використану літературу та джерела;

– за наявність змістовних висновків;

– за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

У разі виявлення невідповідності результатів навчання окремим критеріям із тієї чи тієї форми контролю знань кількість балів, яка виставляється здобувачу, може бути знижена:

– за неповну відповідь;

– за кожну неправильну відповідь;

– за невчасне виконання завдання;

– за недостовірність поданої інформації;

– за недостатнє розкриття теми;

– за відсутність посилань на літературні джерела.

Результати поточних контролів рівня знань здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання (у вигляді певної кількості отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем наприкінці кожного заняття до

їхнього відома, виставляються в Журнал обліку роботи академічної групи та є підставою для одержання допуску до підсумкового контролю.

Умовою допуску до складання екзамену є накопичення здобувачем протягом навчального семестру не менше 60 балів з навчальної дисципліни. Допуск здобувача вищої освіти до складання екзамену з певної дисципліни відбувається незалежно від результатів навчання з інших дисциплін.

Здобувачі вищої освіти, які за поточним оцінюванням у семестрі мають результат навчання з дисципліни 60 балів і вище, можуть, за бажанням, бути:

- звільнені від складання екзамену й отримати в результаті оцінювання 60-80 балів, що відповідають кількості балів поточного оцінювання з навчальної дисципліни;

- звільнені від складання екзамену й отримати в результаті оцінювання 81-100 балів, що відповідають кількості балів поточного оцінювання з навчальної дисципліни, за відсутності пропусків занять з усіх предметів семестру без поважних причин (до 10%), але за обов'язкового надання в деканат виконаних самостійних завдань з відповідної дисципліни.

Здобувач вищої освіти може підвищити оцінку, яку він отримав за результатами роботи в семестрі, під час складання екзамену в період сесії.

Якщо здобувач вищої освіти на екзамені отримав оцінку нижчу, ніж за результатами роботи в семестрі, у відомість обліку успішності виставляється підсумкова оцінка за результатами роботи в семестрі.

6. Засоби діагностики результатів навчання

Діагностика результатів навчання включає диференційований та об'єктивний облік результатів освітньої діяльності здобувачів і включає наступні блоки:

- контроль засвоєння теоретичних знань (усне опитування, обговорення проблемних питань, розв'язання ситуаційних завдань, виконання аудиторних та позааудиторних робіт тощо на практичних заняттях);

- контроль самостійної роботи здобувачів (огляд фахової літератури, доповіді, есе, презентації, творча робота тощо).

Питання до екзамену

1. Завдання, напрями діяльності і структура ЗВО.
2. Принципи управління закладом вищої освіти.
3. Структура управління закладом вищої освіти.
4. Органи громадського самоврядування у закладах вищої освіти.
5. Розвиток студентського самоврядування з 1917 р. до 1919 р.
6. Студентське самоврядування у радянський період (1920-1990 рр.)

7. Тенденції, суперечності та закономірності студентського самоврядування у 1980-1990 рр.
8. Демократизація студентського життя в Українській незалежній державі (1991-2010 рр.).
9. Особливості діяльності студентського самоврядування в українській незалежній державі (2011-2017 рр.)
10. Досвід роботи студентського самоврядування у рамках проекту «IMPRESS» «Підвищення ефективності студентських служб»
11. Іноземний досвід функціонування студентського самоврядування у Великобританії.
12. Іноземний досвід функціонування студентського самоврядування у Німеччині.
13. Іноземний досвід функціонування студентського самоврядування у США.
14. Іноземний досвід функціонування студентського самоврядування у Канаді.
15. Іноземний досвід функціонування студентського самоврядування у Франції.
16. Іноземний досвід функціонування студентського самоврядування у Польщі.
17. Загальні принципи студентського самоврядування.
18. Структура діяльності студентського самоврядування.
19. Загальні методи діяльності студентського самоврядування.
20. Форми діяльності студентського самоврядування
21. Підготовки студентів до опанування основними лідерськими знаннями.
22. Напрямів діяльності студентського самоврядування.
23. Етапи розвитку студентського самоврядування.
24. Сутність і структура лідерських якостей здобувачів ЗВО.
25. Основні теорії і концепції лідерства.
26. Типології лідерських якостей.
27. Роль студентського самоврядування в процесі формування лідерських якостей здобувачів ЗВО.
28. Природа та визначення поняття лідерства.
29. Сутність феноменів «лідерство», «лідер» і «лідерські якості».
30. Особливості формування лідерських якостей у магістрів ПВШ.

7. Рекомендована література

Основна

1. Гаргун С.С. Правовий статус органів студентського самоврядування закладів вищої освіти як юридичних осіб. Київ, 2020. 36 с.
2. Гаргун С.С. Проблеми сприйняття діяльності студентського самоврядування в закладах вищої освіти. *Право, юридична наука та освіта*: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., 29 квітня 2019 р.

Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. С. 159–161.

3. Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки денної та заочної форми навчання / Уклад. : О. Г. Коркішко, А. В. Коркішко. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2020. 87 с.
4. Мороз В.П. Формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти в процесі діяльності органів студентського самоврядування : навч.-метод. посіб. для студ. закл. вищ. осв. Старобільськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 263 с.
5. Трибулькевич К.Г. Досвід студентського самоврядування зарубіжних країн у вітчизняній практиці роботи закладів вищої освіти. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Вип. 18–19. С. 49–54. (не перевидувалась)

Додаткова

1. Войчун О.В. Формування громадянської активності студентів університету засобами студентського самоврядування: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2020. 25 с.
2. Гаргун С.С. Колізії в правовому регулюванні статусу органів студентського самоврядування закладів вищої освіти. Підприємство, господарство і право: науково-практичний юридичний журнал. 2019. Вип. № 4. С. 15–19. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/4.pdf>
3. Йохансен Б. Нові навички лідера. Київ: Network Twenty One Ukraine, 2018, 160 с. (не вперевидувалось)
4. Літашов О. Студентське самоврядування та його значення для внутрішньої автономії ЗВО. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Педагогічні науки. Ізмаїл, 2018. Вип. 39. С. 59–63. (не вперевидувалось)
5. Нестуля О.О. Основи лідерства. *Наукові концепції (середина XX – початок XXI ст.) : навч. посіб.* Полтава : ПУЕТ, 2017. 375 с. (не вперевидувалось)
6. Особливості організації студентського самоврядування за кордоном. *Учбові матеріали для студентів і школярів України*. URL: <http://um.co.ua/12/12-9/12-99184.html>
7. Семеген М. Як працює студентське самоврядування у США. *Студвей*. URL: <http://studway.com.ua/stud-samovryaduvannia-ssha/>
8. Ступак О. Ю. Теорія і практика формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства: монографія. Слов'янськ: Видавництво Б.І.Моторіна, 2020. 311 с.

9. Трибулькевич К.Г. Формування системи студентського самоврядування у 1980–1990 рр. *Гуманіт. вісн. НУК. Миколаїв* : НУК, 2017. Вип. 10. С. 125–127. (не вперевидавалось)
10. Трибулькевич К.Г. Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України (1917-2010 рр.): автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ, 2017. 40 с. (не вперевидавалось)
11. Трибулькевич К.Г. Студентське самоврядування: реалії розвитку. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи* : зб. наук. праць. Київ: 2018. Вип. 61. С. 298–302. (не вперевидавалось)
12. Хламова В.В. Роль студентського самоврядування в Україні. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2172/1/strelcov_pravko_55-57%2B.pdf

8. Інформаційні ресурси

1. Додаток до рішення колегії МОН від «25» червня 2009 р. протокол № 7/2-4. Про затвердження Концепції національного виховання студентської молоді. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr2_4290-09#Text
2. Особливості організації студентського самоврядування за кордоном. *Студопедія*. URL: <http://studopedia.org/12-99184.html>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 року № 1074 «Про затвердження Положення про державний вищий навчальний заклад» (зі змінами). *Верховна рада України 1994-2016*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1074-96-п#Text>
4. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти». Болонья, 19 червня 1999 року. Документ 994_525. *Верховна Рада України 1994-2016*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_525#Text
5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.11.2007 р. № 1010 Про затвердження Примірного положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1010290-07#Text>
6. Лист Міністерства освіти і науки, молоді і спорту від 08.12.11 року №1/9-870 «Про обговорення проекту Концепції розвитку студентського самоврядування в Україні». *Osvita.ua*. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/25710/
7. Лист Міністерства освіти і науки України від 08.09.2015 № 1/9-427 «Щодо діяльності органів студентського самоврядування» URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_427729-15#Text

8. Лист МОН України від 26.01.2016 № 1/9-44 «Щодо тренінгів для органів студентського самоврядування 6-7 лютого 2016 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/49653/
9. Лист МОН України від 12.02.2016 № 1/9-74 «Щодо тренінгів для органів студентського самоврядування 20–21 лютого 2016 року». URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/50140/

9. Посилання на дистанційний курс

Дистанційний курс «Функції та напрями діяльності студентського самоврядування» URL: <https://moodle.ddpu.edu.ua/course/view.php?id=581>

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ЛЕКЦІЙ ІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема: Наукові засади управління закладом вищої освіти

Мета вивчення: формування уявлень про сучасні тенденції щодо органів громадського самоврядування у закладах вищої освіти.

План лекції:

1. Завдання, напрями діяльності і структура ЗВО.
2. Принципи управління закладом вищої освіти.
3. Структура управління закладом вищої освіти.
4. Органи громадського самоврядування у закладах вищої освіти.
5. Студентське самоврядування.

Література:

1. Кірдан О.Л. Теорія і практика управління вищими навчальними закладами України (XIX - початок XX століття) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Умань, 2017. 39 с.

2. Моргулець О.Б. Управління вищим навчальним закладом як суб'єктом ринку : монографія. К. : КНУТД, 2017. 454 с.

3. Онікієнко О.М. Розвиток теорії управління вищими навчальними закладами України (остання чверть XX – початок XXI століття). Бердянськ, 2019. 110 с.

4. Шапран О.І., Новак О.М. Педагогіка вищої школи: навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я.М., 2018. 280 с.

Ключові поняття: управління закладом вищої освіти, принципи, структура, громадське самоврядування ЗВО, студентське самоврядування.

Методичні поради з вивчення теми:

У Законі України «Про вищу освіту» визначено, що основною метою діяльності закладу вищої освіти є забезпечення умов, необхідних для здобуття особою вищої освіти, підготовка фахівців для потреб України.

Головними завданнями ЗВО є: здійснення освітньої діяльності певного напрямку, яка забезпечує підготовку фахівців відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів і відповідає стандартам вищої освіти; здійснення наукової і науково-технічної (для ЗВО третього і четвертого рівнів акредитації), творчої, мистецької, культурно-виховної, спортивної та оздоровчої діяльності; забезпечення виконання державного замовлення та угод на підготовку фахівців з вищою освітою; здійснення підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів та їх атестація в акредитованих ЗВО третього та четвертого рівнів акредитації; вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці та сприяння працевлаштуванню випускників; забезпечення культурного і духовного розвитку особистості, виховання осіб, які навчаються у ЗВО, в дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України; підвищення освітньо-культурного рівня громадян.

ЗВО здійснює свою діяльність у таких напрямках:

– навчальна діяльність як основна, спрямована на організацію процесу навчання у вищій школі відповідно до нормативних документів. Вона сприяє здобуттю знань студентами, формуванню вмінь і навичок практичної діяльності, тобто формує фахівців. Навчальний процес у вищій школі характеризується органічним поєднанням навчального і науково-дослідного аспектів;

– виховна діяльність зорієнтована на створення сприятливих умов для розвитку молоді, виховання студентів і спонукання їх до самовиховання. Виховний вплив здійснюється передусім у процесі навчання шляхом використання потенційних можливостей навчальних дисциплін та в позааудиторний час. Навчальна і виховна діяльність тісно пов'язані між собою;

– методична діяльність сприяє ефективності навчального процесу шляхом підвищення педагогічної майстерності викладачів, розроблення і втілення в навчально-виховний процес нових технологій навчання;

– науково-дослідницька діяльність передбачає поєднання навчальної діяльності викладача з його науково-дослідною роботою, яка сприяє не лише збагаченню науки новими фактами, а й підвищенню рівня професіоналізму викладачів, глибшому оволодінню їх навчальними предметами, втіленню досягнень науки в практику;

– культурно-просвітницька діяльність реалізується через активну участь викладачів і студентів у поширенні наукових знань серед населення.

ЗВО діє на підставі власного Статуту, який містить: назву, юридичну адресу, дату прийняття рішення про створення; перелік прав і обов'язків власника (власників); обсяг цивільної правоздатності ЗВО; обсяг основних засобів (розмір статутного фонду), наданих власником (власниками); порядок утворення, діяльності та повноваження органів управління ЗВО, права та обов'язки керівника; порядок обрання представників до органів громадського самоврядування; джерела надходження та порядок використання коштів та іншого майна ЗВО; порядок звітності, контролю на здійсненням фінансово-господарської діяльності; концепцію освітньої діяльності; порядок внесення змін до статуту ЗВО; порядок реорганізації та ліквідації ЗВО; власну символіку та атрибутику; право звертатися з ініціативою до органів управління вищою освітою про внесення змін до чинних або розроблення нових нормативно-правових актів у галузі вищої освіти, а також брати участь у роботі над проектами щодо їх удосконалення; умови користування земельними ділянками в порядку, встановленому Земельним кодексом України.

Структурні підрозділи ЗВО створюються відповідно до законодавства. Основними структурними підрозділами ЗВО є кафедри і факультети.

Науково обґрунтоване керівництво ЗВО передбачає дотримання таких принципів управління:

1. Принцип державотворення. Сутність його полягає у спрямуванні діяльності усіх ланок ЗВО на утвердження і розвиток державності України, піднесення їх рівня до міжнародних стандартів.

2. Принцип науковості. Він передбачає врахування під час організації навчально-виховного процесу досягнень педагогіки, психології, володіння усіма методиками викладання навчальних дисциплін.

3. Принцип демократизації. Розв'язуючи проблеми діяльності навчального закладу, керівник має зважати на думку членів педагогічного та студентського колективів, громадськості, систематично звітувати про свою роботу перед колективом працівників ЗВО.

4. Принцип гуманізації. Він передбачає формування гуманної особистості гуманними засобами у всіх ланках взаємовідносин: адміністрація – викладачі, студенти, батьки; викладачі – викладачі; викладачі – студенти, батьки; студенти – студенти; студентські лідери – рядові студенти; студенти – батьки.

5. Принцип цілеспрямованості. Сутність його полягає у чіткому перспективному і щоденному плануванні всіх напрямів навчально-виховної та інших видів діяльності ЗВО з урахуванням його можливостей.

6. Принцип компетентності. Згідно з ним усі працівники ЗВО повинні мати високий рівень професійної підготовки, загальну ерудицію, сумлінно виконувати службові обов'язки.

7. Принцип оптимізації. Полягає він у створенні у ЗВО належних умов для забезпечення його працівникам можливостей для ефективної діяльності.

8. Принцип ініціативи й активності. Передбачає наявність цих якостей у керівника ЗВО та створення умов для творчих пошуків усіма працівниками.

9. Принцип об'єктивності в оцінюванні виконання працівниками ЗВО своїх обов'язків. Йдеться про систематичний контроль за діяльністю працівників закладу, об'єктивне оцінювання її результатів, гласність і врахування думки педагогічного колективу.

10. Принцип поєднання колегіальності з персональною відповідальністю. Керівник навчального закладу несе повну відповідальність за навчально-виховну діяльність перед державними органами, але під час прийняття важливих рішень з питань діяльності свого закладу зобов'язаний брати до уваги думку членів колективу, якщо вона не суперечить законам України.

11. Принцип автономії і самоврядування. Цей принцип передбачає право самостійно визначати форми навчання, форми і види організації навчального процесу, наймати на роботу педагогічних, науково-педагогічних та інших працівників; надавати додаткові освітні послуги; за встановленим порядком відкривати структурні підрозділи, здійснювати видавничу діяльність, розвивати поліграфічну базу; об'єднувати свою

діяльність на підставі угод з діяльністю інших юридичних осіб; брати участь у роботі міжнародних організацій; запроваджувати власну символіку та атрибутику; брати участь у розробленні нормативно-законодавчої бази; безстроково та безкоштовно користуватися виділеними земельними ділянками.

Від дотримання усіх принципів управління ЗВО значною мірою залежить ефективність його діяльності.

Управління ЗВО вимагає вирішення стратегічних, практичних і оперативних завдань.

Стратегічні завдання управління визначаються: довготривалістю наслідків; істотним впливом на всі напрями діяльності ЗВО.

Стратегічними управлінськими завданнями є: відкриття нових спеціальностей, кафедр, факультетів, філіалів; будівництво приміщень, придбання дорогого навчального обладнання тощо; розроблення і впровадження принципів і правил оплати праці та додаткових заохочень, підбір кадрів; розподіл фінансових потоків тощо.

Практичні завдання управління вирізняються конкретною прив'язкою до часу виконання: складання річних робочих планів, семестрового розкладу, планів ремонту, розподіл навчального навантаження між викладачами, друкування навчальних посібників та ін.

Оперативні завдання управління вирішуються кожного дня і пов'язані із забезпеченням процесу життя ЗВО.

Безпосереднє управління діяльністю закладом вищої освіти здійснює його керівник – ректор (президент). Він у межах наданих йому повноважень вирішує усі питання діяльності ЗВО: затверджує його структуру і штатний розпис; видає накази і розпорядження, обов'язкові для виконання всіма працівниками і структурними підрозділами ЗВО; представляє ЗВО у державних та інших органах, відповідає за результати його діяльності перед органом управління, у підпорядкуванні якого перебуває ЗВО; є розпорядником майна і коштів; виконує кошторис, укладає угоди, дає доручення, відкриває банківські рахунки; приймає на роботу та звільняє з роботи працівників; забезпечує охорону праці, дотримання законності та порядку; визначає функціональні обов'язки працівників; формує контингент осіб, які навчаються у ЗВО; відраховує та поновлює на навчання осіб, які навчаються у ЗВО; контролює виконання навчальних планів і програм; контролює дотримання всіма підрозділами штатно-фінансової дисципліни; забезпечує дотримання службової та державної таємниці; здійснює контроль за якістю роботи викладачів, організацією навчально-виховної та культурно-масової роботи, станом фізичного виховання і здоров'я; організовує побутове обслуговування учасників навчально-виховного процесу та інших працівників ЗВО; разом із профспілковими організаціями подає на затвердження вищому колегіальному органу громадського самоврядування ЗВО правила

внутрішнього розпорядку та колективний договір і після затвердження підписує його.

Керівництво факультетом здійснює декан. Він організовує: виконання розпоряджень адміністрації ЗВО і контролює хід її виконання, підготовку і реалізацію навчальних планів і навчальних програм, контролює якість їх виконання; керує складанням розкладу навчальних занять і здійснює контроль за його виконанням; здійснює контроль за навчальним процесом, використанням технічних засобів і технологій навчання; управляє прийомом на перший курс, формує академічні групи; організовує цільове і контрактне навчання студентів; організовує облік успішності студентів, представляє студентів до переведення на наступний курс, допускає до складання державних іспитів і захисту дипломних робіт (проектів); представляє студентів на призначення стипендій і надбавок до них, на академічну відпустку, на індивідуальний графік навчання, на відчислення із ЗВО.

Керівництво кафедрою здійснює завідувач: організовує підготовку і реалізацію навчальних планів і навчальних програм, контролює якість їх виконання; керує розподілом навантаження викладачів кафедри і контролює його; здійснює контроль за навчальним процесом, використанням технічних засобів і технологій навчання; бере участь у прийомі на перший курс, формуванні академічних груп; організовує цільове і контрактне навчання студентів кафедри; допускає до складання державних іспитів і захисту дипломних робіт (проектів); узгоджує представлення студентів на академічну відпустку, на індивідуальний графік навчання, на відрахування з ЗВО.

Колегіальним органом закладу вищої освіти є вчена рада, яку формують строком до п'яти років (для національного ЗВО – до семи років). До її компетенції належать: подання до вищого колегіального органу громадського самоврядування проекту статуту, а також змін і доповнень до нього; ухвалення фінансових плану і звіту ЗВО; подання пропозицій керівнику ЗВО щодо призначення та звільнення з посади директора бібліотеки, а також призначення та звільнення з посади проректорів (заступників керівника), директорів інститутів та головного бухгалтера; обрання на посаду таємним голосуванням завідувачів кафедр і професорів; ухвалення навчальних програм та навчальних планів; ухвалення рішень з питань організації навчально-виховного процесу; ухвалення основних напрямів наукових досліджень; оцінювання науково-педагогічної діяльності структурних підрозділів; прийняття рішень щодо кандидатур для присвоєння вчених звань доцента, професора, старшого наукового співробітника та ін.

Вищим колегіальним органом громадського самоврядування ЗВО є загальні збори (конференція) трудового колективу. Порядок його скликання та роботи визначається Статутом ЗВО.

У вищому колегіальному органі громадського самоврядування повинні бути представлені всі групи працівників. Не менше ніж 75%

загальної чисельності делегатів мають становити педагогічні або науково-педагогічні працівники. Скликається він не рідше одного разу на рік.

Вищий колегіальний орган громадського самоврядування за поданням вченої ради ЗВО приймає Статут ЗВО, а також вносить зміни до нього.

Органом громадського самоврядування факультету у ЗВО є збори (конференція) трудового колективу факультету. Порядок його скликання та роботи визначається Статутом закладу вищої освіти.

У ЗВО створюються органи студентського самоврядування.

Під студентським самоврядуванням розуміють право студентської громади (усі студенти денної форми навчання ЗВО) самостійно вирішувати питання громадського життя студентів у межах чинного законодавства та Статуту навчального закладу.

Українське законодавство забезпечує обов'язкову участь студентів у прийнятті рішень на всіх рівнях у системі вищої освіти. В Україні створено Всеукраїнську студентську раду для розгляду актуальних проблем студентського життя. Головними її завданнями є:

- сприяння розвитку студентського руху в Україні, у т. ч. розвитку у ЗВО України студентського самоврядування;
- забезпечення постійного зв'язку та взаємодії між Міністерством освіти і науки України і органами студентського самоврядування ЗВО;
- аналіз суспільних процесів у сфері освіти, культури, праці, соціального становлення та розвитку студентської молоді, молодих спеціалістів і громадян, які вступають до ЗВО, розроблення та внесення за результатами такого аналізу пропозицій Міністерству освіти і науки України та органам місцевого самоврядування всіх рівнів;
- участь у підготовці та розробленні пропозицій до нормативно-правових актів, програм із найважливіших питань суспільного становища, правового і соціального захисту студентської молоді, молодих спеціалістів і громадян, які вступають до закладів вищої освіти України;
- сприяння розширенню регіонального, всеукраїнського та міжнародного співробітництва у сфері освіти, культури, праці, соціального становлення та розвитку молоді;
- участь у підготовці та реалізації заходів, спрямованих на розв'язання соціально-економічних, правових, освітніх, культурних та інших проблем студентської молоді, молодих спеціалістів;
- стимулювання утвердження правового громадянського суспільства в Україні, духовного та фізичного розвитку студентів, виховання у них патріотизму;
- сприяння формуванню громадянської свідомості студентів, що ґрунтується на національних інтересах держави та загальнолюдських цінностях.

У своїй діяльності органи студентського самоврядування керуються законодавством, рішеннями спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки та відповідного центрального органу виконавчої влади, в підпорядкуванні якого перебуває ЗВО, Статутом ЗВО.

Питання для самостійної роботи:

1. Напрями діяльності закладу вищої освіти.
2. Статут закладу вищої освіти.
3. Структурні підрозділи ЗВО.
4. Принципи управління закладом вищої освіти.
5. Модель особистісних якостей керівника.
6. Вчена рада – колегіальний орган закладу вищої освіти.
7. Громадське самоврядування ЗВО

Тема: Розвиток студентського самоврядування у закладах вищої освіти України (1917-1990 рр.)

Мета вивчення: формування уявлень про історію розвитку та становлення системи студентського самоврядування в Україні у XX столітті.

План лекції:

1. Розвиток студентського самоврядування з 1917 р. до 1919 р.
2. Студентське самоврядування у радянський період (1920-1990 рр.)
3. Тенденції, суперечності та закономірності студентського самоврядування у 1980-1990 рр.

Література:

1. Артеменко Л.В. Історія педагогіки України: підручник. К.: Либідь, 2006. 424 с.
2. Липинський В.В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УРСР у двадцять років: монографія. Донецьк: РВА Дон ДТУ, 2000. 247 с.
3. Трибулькевич К.Г. Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України (1917-2010 рр.): автореферат дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2017. 40 с.
4. Трибулькевич К.Г. Становлення системи студентського самоврядування у 1980-ті роки. *Наукові записки ТНПДУ. Сер. Педагогіка*. Тернопіль, 2017. № 2. С. 175–181.
5. Трибулькевич К.Г. Формування системи студентського самоврядування у 1980–1990 рр. *Гуманіт. вісн. НУК*. Миколаїв : НУК, 2017. Вип. 10. С. 125–127.

Ключові поняття: студентське самоврядування, тенденції, суперечності та закономірності студентського самоврядування, демократизація студентського життя.

Методичні поради з вивчення теми:

Аналіз студентського самоврядування у філософській, історичній та психолого-педагогічній, соціологічній науковій літературі, дослідження питання у вітчизняних та зарубіжних дисертаційних роботах дало можливість визначити п'ять послідовних етапів розвитку та становлення студентського самоврядування в Україні (К. Трибулькевич).

Перший етап (1917-1919 рр.) – зародження студентського самоврядування в контексті революційних ідей.

Період 1917-1919 рр. охоплений подіями Української національно-демократичної революції.

У ВНЗ революційні події сприйняли як переворот і прийняли заклик керівництва спокійно працювати. Проте зі зміною суспільних формацій, змін зазнає і вища школа, і насамперед студенти. Маючи природний потяг до вияву активності, студенти були учасниками громадських рухів та організацій.

Представники студентського самоврядування брали участь у забезпеченні громадського порядку в містах, виконуючи обов'язки міліціонерів, яких у 1917 році, після розпуску поліції, було вкрай мало, про що свідчать протоколи засідань рад закладів вищої освіти.

За свідченням істориків радянського періоду, до жовтневого перевороту все університетське життя (наукове, учбове, громадське) підлягало дріб'язковій опіці і регламентації з боку міністерства освіти та попечителів шкільних округів, хоча у 1905-1907 рр. закладам вищої освіти надавалась певна автономія. Це знаходило вияв у скасуванні інспекції над студентами та деяких обмежень щодо прийому; крім того, центральні студентські органи представляли студентство у стосунках з професорсько-викладацьким складом та адміністрацією вузів, відали академічним життям студентів, піклувались про поліпшення їх матеріально-побутових умов.

А отже, студентство намагалося виявити свою громадську позицію та брати участь у керуванні ВНЗ як до жовтневого перевороту, так і після нього. Інша річ, що революційні події в країні стимулювали студентів до вияву власної активності та зумовлювали зростання ролі самоврядних організацій у ВНЗ.

У 1917 році відбулися наступні зрушення у розширенні повноважень органів студентського самоврядування: студенти (з представництвом від кожної групи) стали захищати свої інтереси на педагогічних радах ВНЗ, при цьому маючи право вирішального голосу; студенти брали участь у питаннях присудження стипендій та матеріальних виплат; забезпечували порядок під час проведення навчальних занять та на перервах.

Однак присутність студентів на педагогічних радах ВНЗ вносила певний дисбаланс у їх роботу. Звичним до інтелігентного формалізованого спілкування професорам і викладачам не завжди було комфортно співпрацювати із пролетарським студентством, що не добирало слів для висловлення своєї думки.

Варто зазначити, що не всі обов'язки студентського самоврядування виконувалися з бажанням і задоволенням. Зокрема, у післяобідню пору студенти не бажали виконувати обов'язки чергових по училищу. Проте педагогічна рада не ухвалила рішення по зняттю із них даного обов'язку. Бажання студентів виконувати керівну роль у ключових питаннях, як-от: розподіл стипендій, премій, і небажання здійснювати поточну рутинну роботу, свідчить про певну незрілість органів студентського самоврядування того часу.

У березні 1919 року радянський уряд почав процеси реформування вищої школи. 2 березня 1919 р. раднарком УСРР видав декрет «Про вступ до вищої школи», де йшлося про правила прийому до ВНЗ, у яких зазначено про надання пільг при вступі на навчання робітників та селян. Деякий час навіть не вимагались документи про отримання середньої освіти та не складались вступні випробування. Плату за навчання скасували, натомість студентам надавали стипендію.

З метою забезпечення якісної підготовки абітурієнтів, введено спочатку нульові семестри (тримісячні підготовчі курси), а згодом – робітничі факультети.

Березень 1919 року позначений рішенням наркомосу УСРР по демократизації управління вищою школою. У постанові наркомосу № 8, що опублікована 11 березня 1919 року, до структури управління ВНЗ введено інститут комісарів, яких призначав наркомос. У постанові також йшлося про керівництво науковою, науково-навчальною і освітньою діяльністю вузу відповідними радами. Коли наукова рада повинна була опікуватись науково-дослідною роботою, науково-навчальна – навчальним процесом, освітня – популяризацією знань серед населення, профорієнтаційною роботою через виставки, лекції, екскурсії тощо. Керівництво господарчою діяльністю здійснював господарчий комітет.

Студентська молодіжна активність, проявлялась у діяльності українських студентських громад, метою яких був захист прав студентів та реалізація можливості навчання рідною мовою. І хоча численні виступи студентів, страйки, подання до органів влади, призвели до призупинення їх діяльності до 1917 року, історія студентських організацій вплинула на функціонування студентського самоврядування пореволюційного часу.

Дослідження Н. Химиці свідчить про значну участь молоді в українському військовому русі та творенні збройних сил УНР у 1917–1918 роках. Координована Головною студентською радою Києва агітаційна робота з українізації армії спричинила до участі молоді у формуванні вільнокозацьких загонів, що трансформувались у національні міліційно-військові загони та створення спілок і товариств молоді. Так, у Києві навесні 1917 року засновано військово-спортивне товариство «Січ», в Одесі – «Одеську Січ», в Харкові – «Українську національну сотню», у Сімферополі – «Союз молоді».

Організації складались із учнівської та студентської молоді віком 18-19р. Діяльністю товариств керувала Всеукраїнська юнкерська спілка. Студенти були активними учасниками 1-го та 2-го Всеукраїнських військових з'їздів.

Життя студентської молоді у 1917 році було дуже політизоване. Українська партія соціалістів-революціонерів (УПСР) й Українська соціал-демократична робітничка партія (УСДРП) мали широку підтримку у студентських мас. Згадані партії обстоювали ідею автономії України у складі Росії, висловлювались за припинення війни та проти поневолення трудящих і використовували молодь для пропаганди своїх ідей.

«Братство самостійників» активно діяло серед студентських організацій Наддніпрянщини, і на відміну від УПСР та УСДРП, обстоювало незалежність української держави. Дане братство утаємничувало свою діяльність і працювало під прикриттям «Юнацьких спілок», легальних об'єднань студентської, учнівської і робітничої молоді.

Потреба встановити більшовицьку владу зумовила необхідність взяти молодіжну активність під свій контроль. Шостий з'їзд РСДРП(б) у липні-серпні 1917 року ухвалив резолюцію «Про спілки Молоді», де висловив переконаність у необхідності створення самостійних організацій, невідривних від партії. Наслідком такої ухвали стало утворення гуртків і спілок молоді у Харкові, Луганську, Києві.

У жовтні 1917 року на конференції в Києві було затверджено програму та статут соціалістичної спілки робочої молоді «Третій Інтернаціонал». Під впливом робітничого руху в кінці дев'ятнадцятого та на початку двадцятого століть у країні активізувався студентський рух.

Більшовицькі організації у вищих навчальних закладах допомогли партії згуртовувати демократичне студентство, пропагували ідеї марксизму. На думку професора В. Криворучка, альтернативні політичні сили, такі як меншовики, есери, кадети, були зацікавлені у створенні альтернативної молодіжної організації, спільної за духом, адже розглядали її як союзника та помічника.

Утворенню ЛКСМ України передувало створення РКСМ (Російської комуністичної спілки молоді) на першому Всеросійському з'їзді спілок робочої та селянської молоді 29 жовтня 1918 року, як наслідок діяльності гуртків, комітетів робочої молоді. Членом даної організації «вважався всякий у віці від 14 до 23 років (пізніше до 28 років включно), хто визнавав Програму та Статут спілки, входив до однієї з її організацій, підкорявся всім її постановам та сплачував членські внески».

Створення ЛКСМ України 26 червня 1919 р. на першому з'їзді комсомолу України значно вплинуло на організацію студентської активності. Ключовим моментом її становлення стало положення «Про роботу серед молоді», затверджене на восьмому з'їзді РКП (б) у 18–23 березня 1919 р. У положенні йшлося про те, що «комуністична робота

серед молоді може піти успішно лише через самостійні організації, що йдуть під прапором комунізму, в яких молодь могла б проявити максимум самодіяльності, безумовно необхідної для її комуністичного виховання».

На довгий період студентське самоврядування опинилось під ідеологічним тиском комсомольської організації, яка хоч і декларувалась як максимум самостійна, проте була лише приводним ремнем комунізму та обслуговувала ідеологічні інтереси комуністичної партії.

Отже, перший етап (1917-1919 рр.) визначався: зростом активності студентів внаслідок бурхливого політичного життя в країні; поразкою ідеї за незалежність у зв'язку зі встановленням радянської влади; розширенням мережі закладів вищої освіти; збільшенням кількості студентів; регламентацією студентської активності.

1920-1990 рр. – 2 етап студентського самоврядування

Лояльна урядова політика першої половини 20-х років зумовила покращення умов для реалізації громадянської ініціативи, демократичних засад у вищій школі. За словами В. Липинського, двадцять років стали періодом найбільшого розвитку студентського самоврядування.

Студентські організації загального представництва, політичні, економічні та профспілкові організації активно впливали на процеси становлення та розвитку нової системи освіти.

У цей час відновили свою діяльність студентські організації «старої школи», а також були створені організації нового типу. Проте активне їх функціонування тривало лише до середини двадцятих років. Криза влади більшовиків, пов'язана зі смертю В. Леніна та боротьбою за управління країною; запровадження колективізації, згубно вплинули на демократичні паростки, що зрости у вищій школі в період НЕПу.

9 червня 1920 року наркомосом видано «Інструкцію Управління вищою школою на місцях», що виконувала роль тимчасового статуту ВНЗ. В інструкції визначались напрями оновлення навчально-методичної роботи і реорганізації ВНЗ. Пропонувалось створити нові органи внутрішнього правління: факультетські ради і президії, ради та правління ВНЗ.

До факультетських рад у рівній кількості входили представники професорсько-викладацького складу і студентства. Проте до введених змін факультетські ради мали більш широкі повноваження, аж до вибору ректора шляхом таємного голосування. І причетність наркомосу до призначення керівних кадрів теж ставить під сумнів забезпечення демократичного функціонування ВНЗ. Адже метою такого реформування було взяття під контроль реакційно налаштованої професури.

Органи студентського самоврядування у 1920 року мали вигляд:

Головним органом студентського самоврядування була студентська сходка або студентське віче, що являла собою зібрання студентів ВНЗ. Цей орган мав сильніший вплив чим комуністичні та комсомольські бюро, адже рішенням загальностудентського зібрання могли накладатися вето на

пропозиції комуністичних утворень ВНЗ або цілковито ігноруватись тези комуністів. Проте таке становище утримувалось доти, доки з вищої школи не були витравлені демократичні засади. Комсомольська робота в першій половині двадцятих років мала значно більший успіх на робітфаках.

Виконавчими органами студентського віче були студентські комітети, профспілки, бюро інституту, факультетські та курсові комітети, а також збори старост. На засіданнях віче представники згаданих органів доповідали про студентські справи, звітували про свою роботу, і в разі незадовільної оцінки своєї праці, підлягали переобранню.

Представників студкомів, факкомів, курскомів обирали на студентських віче незалежно від класової, партійної, релігійної належності.

У підпорядкуванні виконавчих органів (студкомів, факкомів, курскомів) були всі студентські економічні організації, ради гуртожитків, комітети з харчування, студентські курії рад інститутів і факультетів, стипендіальні, предметні комісії.

Студенти могли входити до комісій та комітетів, вносити пропозиції на їх розгляд.

Принцип колегіальності управління забезпечувався завдяки діяльності цілого ряду студентських комісій, що складались з представників студентства та професорсько-викладацького складу, проте у переважній більшості випадків керівна роль належала студентам.

Контрольно-ревізійна або контрольно-навчальна комісія вирішувала питання переведення студентів на новий рік навчання з переходом на відповідний курс.

Комісія з практики та стажу керувала направленням студентів на практику, контролювала проходження практики, здійснювала оцінку їх діяльності, приймала звіти про практику.

Стипендіальна комісія займалася нарахуванням стипендій, розглядала клопотання щодо звільнення від плати за навчання.

Предметна або академічна комісія займалась питаннями якості навчання студентів та питаннями їх освітньої підготовки.

Комісія зі студентських питань або зі студентських справ розглядала студентські проблеми та апеляції, проте над усією структурою самоврядування ВНЗ був вищий апеляційний орган – комітет зі студентських справ, що був поза ВНЗ та виконував роль суду, де студент міг оскаржити прийняті рішення.

Робота комітету з харчування полягала у забезпеченні якості роботи студентської їдальні, обстоюванні інтересів матеріально незабезпечених студентів, що полягало у їх безкоштовному харчуванні.

Демократичний устрій студентського життя не влаштовував Головпрос, адже монополізувати керування вузівським життям, за наявності розгалуженої мережі студентських органів управління, було

неможливо. І на засіданнях колегії Головпроса України ставились питання про передчасність введення колегіального керування у ВНЗ.

14 грудня 1921 р. видано Положення Головпросу «Про студентські організації при вищих навчальних закладах України», підготоване Я. Ряппо.

Органи студентського самоврядування відтепер зобов'язали надавати сприяння діяльності керівних органів ВНЗ та узгоджувати свої рішення з ректором та політкомісаром.

Курскоми і факкоми ставали автономними від студкому органами, натомість потрапляли в ієрархічну залежність від адміністрації факультету. Незважаючи на збереження принципів змінності та виборності (курском обирався на загальному зібранні курсу, самоврядні органи обирались на один триместр), початок політики згортання демократії у вищій школі було покладено.

3 липня 1922 р. видане Положення про ВНЗ, затверджене О.Д. Цюрюпою, заступником голови ради народних комісарів. З 1923–1924 навчального року всі ЗВО України керувались даним положенням. Воно слугувало Статутом ВНЗ до 1930 р. Роль допоміжного документу виконував Циркуляр центрального бюро пролетарського студентства про порядок студорганів, датований 1924 р, який мав роз'яснювальний характер.

Згідно з Положенням, влада у ВНЗ відтепер поділялась не тільки між ректором і політкомісаром, а надавалась і представницьким формуванням, діяльність яких однак підлягала суворій регламентації інструкцій, приписів, циркулярів Головпросу.

Відтепер найважливіші питання життєдіяльності вирішувала Рада Правління ВНЗ. До її складу входили декани, представники територіальних рад, профспілок, наркоматів, делегати від професорсько-викладацького складу і студентів у рівній кількості (по п'ять осіб).

Склад правління затверджувався Головпросом у кількості трьох-п'яти осіб, до числа яких неодмінно входили представники студентства.

На розгляд Ради Правління виносились питання організаційного, методичного, фінансового характеру.

Згідно з Положенням про ВНЗ, органами факультету вважались рада факультету та президія факультету. Рада факультету функціонувала на такій самій основі, як Правління. Тобто включала у рівному співвідношенні представників професорсько-викладацького складу та студентів.

Ректора, згідно з Положенням, призначав Наркомос, з числа кандидатів, запропонованих професорсько-викладацьким складом.

Однак демократичним положенням було те, що кожен із представників Правління міг оскаржити рішення ректора або Правління у разі незгоди з ним у Головпросі.

На початку 1922 р. у ВНЗ України утворюються самодіяльні студентські організації – КППучі, – комітети покращення побуту учнів (студентів). Восени 1922 р. Головпросом затверджено Положення про КППуч, а 2 жовтня 1923 р. на першому Всеукраїнському студентському з'їзді ухвалене рішення про затвердження КППучів як державно-суспільних органів, що на 50% фінансуються державою через Наркомос. Інша частина коштів надходила від виробничої і господарчої діяльності КППучів, від сплати єдиного студентського податку (з 1923 р.), студентських лотерей, аукціонів, культмасових заходів, які проводились студентами.

Комітет покращення побуту учнів отримував фінансову підтримку з державних джерел та у 1922 р. від Європейської Організації Допомоги Студентам. Остання надавала матеріальну та продовольчу допомогу голодуючим студентам

Однак на початку 1925-1926 н.р. їх державне фінансування значно скорочується, а у 1926-1927 н.р. припиняється.

Осінь 1922 р. знаменна стихійним виникненням профспілок. Профосередки у ВНЗ групувались на основі професійної належності. Завданням профосередків було захищати інтереси своїх членів в у першу чергу, надаючи фінансову підтримку. До складу профспілок входила половина студентів ВНЗ.

У 1923 р. утворене ЦБПС (Центральне бюро пролетарського студентства у м. Москва), а у березні 1924 р. почало функціонувати Центральне бюро пролетарського студентства України. Поява цих органів формалізувала роботу студентських профспілок і значно бюрократизувала їх діяльність. З одного боку, студентські профспілки з неформального об'єднання перетворились на самодіяльну організацію із визначеним статутом, фіксованим членством, узгодженою системою органів управління, документальним підґрунтям, проте з'явилась велика кількість зайвих управлінських надбудов, яких не витримували демократичні підвалини студентської профспілки.

У 1923 виходить положення ВЦСПС про студентські організації, де здійснено розмежування функцій студентських профорганів, яких нараховувалось досить багато, що бюрократизує діяльність профспілок. Метою такої бюрократизації було позбавлення студентів реальної влади та введення до профсекцій представників від комуністів.

У середині двадцятих студентські профспілки опікувались питаннями підвищення якості навчання та звільненням невстигаючих студентів. За поданням академвідділів на засіданні Правління ЗВО заслуховувались звіти про якість знань студентів.

У 1926 році студентські профспілки перестають виконувати свої основні функції. Їх представники стають партійними функціонерами, віддаляються від студентства. Користуються пільгами, що призначались

для хворих і нужденних: отримують грошові премії, винагороди, відпочивають у профільних санаторіях. Зверхньо спілкуються із студентською масою, що на початку двадцятих за визнання роботи незадовільною, могла таких керівників знімати. Відтепер звіти перед студентською громадою та переобрання на посади керівників стають формальними, а голосування однастайними.

Розглядаючи структуру студентського самоврядування двадцятих років, неможна оминати увагою комсомольські осередки при ВНЗ. У першій половині двадцятих років, коли студентське самоврядування існувало на демократичних засадах, комсомольські осередки існували формально. Адже самоврядування – справа молодих, ініціативних, а на початку двадцятих комсомольським віком вважався вік 23 роки, і на навчання направлялися вже досить «дорослі» комсомольці, які поруч із безпартійною молоддю значно програвали у силі та активності.

Крім того, у закладах вищої освіти діяли і партосередки, що користувались значно більшою владою, чим комсомольці.

У 1926 р. шостим Всеукраїнським з'їздом комсомолу була здійснена спроба оптимізувати роботу вузівських комсомольських осередків: у резолюціях з'їзду було засуджена слабкість і замкненість у роботі вузівських осередків та визначена необхідність ретельного відбору комсомольців, яких направляють на навчання до закладів вищої освіти.

Аналіз діяльності органів студентського самоврядування у 1920–1929 рр. засвідчив, що розглянутий період був етапом зародженням демократичних тенденцій у радянській вищій школі та їх швидкого, але нетривалого розквіту.

Основними тенденціями розвитку студентського самоврядування були: організаційно-процесуальні (масовізація освіти, широке розповсюдження та ліквідація студентських економічних організацій), структурно-змістовні (демократизація студентського життя, що змінилась позбавленням студентів можливості вирішувати питання управління ВНЗ), актуально-визначальні (бюрократизація апарату студентського самоврядування, згортання демократичних засад у діяльності вищої школи).

На початку тридцятих років перед вищою школою стояли такі завдання: реорганізація закладів вищої освіти, встановлення зв'язків вищої школи з виробництвом, оновлення навчальних планів і програм, оптимізація кадрового забезпечення ВНЗ. Програмою підготовки спеціалістів слугувала постанова ЦВК СРСР від 19 вересня 1932 року «Про навчальні програми і режим у вищій школі і технікумах», згідно з якою відбулось значне скорочення закладів вищої освіти у 1933-1941 рр. через невідповідність кадрового забезпечення та матеріальної бази.

Тридцяті роки дослідники називають періодом занепаду студентського самоврядування. Даний факт пояснюється встановленням тоталітарного політичного режиму, запереченням демократичних ініціатив

на всіх рівнях управління та життєдіяльності суспільства. Коли культ особистості Сталіна та служіння абстрактному соціалізму, без урахування потреби конкретної людини, призводить до нівелювання попередніх набутків у галузі організації студентського самоврядування у вищій школі та знищенню загальних соціальних демократичних засад в цілому.

Нормативні документи по обмеженню студентських ініціатив, видані Наркомпросом наприкінці двадцятих років, продовжують знищувати студентську самодіяльність. Скорочено представництво студентів у органах управління ВНЗ, відмінено виробничі збори студентів і викладачів, розподіл стипендій перейшов у ведення адміністрації, при цьому межі студентського самоврядування сильно звужились та обмежились лише виховними функціями.

Студентське самоврядування перестає здійснювати самоврядну активність, натомість стає помічником адміністрації ВНЗ.

У 30-ті роки, за свідченням Л. Шигапової, зароджується принцип так званого демократичного централізму в самоврядуванні:

- виборність реалізується знизу догори, а звітність згори донизу;
- меншість підкоряється більшості в умовах суворой дисципліни;
- впроваджується критика і самокритика;

– центральною ланкою студентського самоврядування стає комсомольська організація.

Форми виховної роботи громадських організацій ВНЗ у довоєнні роки є: збори, мітинги, лекції, доповіді, зустрічі з видатними діячами культури і науки, диспути, університети культури, спортивно-масові заходи, видання стіннівок і багатотиражних вузівських та міжвузівських газет.

Знайшла відображення діяльність агітколективів; участь студентів у рухові по відбудові підприємств, міського господарства; робота студентських наукових товариств.

У 1930-1955 рр. змінюється структура студентського самоврядування.

Центральне місце і точка відліку студентського самоврядування – комсомольська організація ВНЗ.

На зміну загальноінститутським комсомольським організаціям і бюро, додатково з'являються факультетські комсомольські організації та комсомольські комітети (у ВНЗ, де налічувалось більше 500 членів ВЛКСМ).

Студентські комсомольські організації суворо підпорядковувались обласним і місцевим партійним організаціям. Основним завданням студентського самоврядування стає боротьба за якість навчання та вивчення марксистсько-ленінсько-сталінської ідеології.

Поруч із позитивною стороною боротьби за підвищення якості навчання постає альтернативна – «штурмові бригади», які спричиняли

штурмовщину, яка становила негативне явище. Адже гонитва за високими оцінками не завжди була підкріплена реальними знаннями.

У 1930 – 1955 рр. студентське самоврядування характеризується такими особливостями: органи студентського самоврядування позбавлені самостійності та ініціативності; керівна роль у студентському самоврядуванні належить комсомольській організації, що виконує функції ідеологічного контролю за культмасовою та іншими видами діяльності, готує агітаторів-пропагандистів радянського способу життя; реалізація студентської активності відбувається у суворо регламентованому ідеологічному полі; діяльність органів студентського самоврядування постійно підлягає контролю з боку партійної організації; профспілкова організація, в умовах сталінського режиму, виконує функції організації культурного відпочинку студентів, їх побуту, сприяє оздоровленню; в досліджуваний період широко представлена мережа гуртків художньої самодіяльності, наукових, спортивних, оборонних гуртків, а також функціонують літературний гурток та політурток (діяльність останнього найбільш активна, охоплює і викладачів і студентів).

Відродження ідеї студентського самоврядування починається із періодом відлиги, яку ознаменувала доповідь М.С. Хрущова «Про подолання культу особи та його наслідків», виголошена 24-25 лютого 1956 року на закритому засіданні XX з'їзду КПРС.

У період 1956-1963 рр. повернуті демократичні засади управління ВНЗ, коли представники комсомольської та студентської профспілкової організації входили до складу ради ВНЗ та були присутніми на її засіданнях. Характерною тенденцією означених років було повернення до української мови викладання у вищій школі.

Студентське самоврядування поповнюється профспілково-комсомольським активом, як групою ініціативних студентів-членів обох структур, що найбільш активно беруть участь в організації вузівського життя.

У 1956-1963 рр. функціонує нова структура студентського самоврядування.

Комсомольська організація продовжувала виконувати функції ідеологічного виховання та функціонувала під контролем партійної організації, але у визначений період відзначаємо її зближення зі студентською профспілковою організацією.

При продовженні функціонування всіх попередніх надбудов, як-от: комсомольська організація ВНЗ, комсомольські організації факультетів, комсомольські збори студентських академічних груп, комсомольська організація співпрацює зі студентською профспілкою: профспілка і комсомол спричиняють створення при гуртожитках студентських рад; спільно долучаються до організації студентських наукових товариств, видання студентської преси, організації спортивної та фізкультурної

роботи; створення студентських комплексних бригад та студентських будівельних загонів; зумовлюють роботу художньої ради, активізують студентську художню самодіяльність.

У 1956 році, на виконання Постанови ради міністрів СРСР від 12 квітня 1956 року, у ВНЗ активізують наукову роботу студентів: виявляють творчу молодь, дозволяють працювати за індивідуальними графіками навчання з метою виконання науково-дослідної, конструкторської роботи.

У ВНЗ зусиллями студентського самоврядування і професорсько-викладацького складу створюють студентські наукові товариства, що об'єднують наукові та політехнічні предметні гуртки. Студентське наукове товариство координує, узагальнює роботу студентських наукових гуртків, публікує та пропагує продукцію. Кафедри інституту, профспілкova організація студентів і студентський актив започатковували роботу гуртків і показують приклад іншим.

Наприкінці п'ятдесятих років студентське самоврядування активно включається до такого напрямку роботи як суспільно-корисна. Створюються студентські будівельні загони, що працюють на будівництві заводів та інших об'єктів у місті, країні; студентські бригади для здійснення сільськогосподарських робіт, праці на цілинних землях.

У 1959 році, з виходом «Положення про самообслуговування студентів у педагогічних учбових закладах», затвердженим Міністерством освіти УРСР 04.02.1959 р. та Постановою ради міністрів СРСР ЦК КПРС від 02.06.1959 р. № 603 «Про розширення самообслуговування в загальноосвітніх школах, школах-інтернатах, дитячих будинках, професійно-технічних училищах, суворівських училищах, у середніх спеціальних і ВНЗ», відбувається скорочення обслуговуючого персоналу ВНЗ, із покладанням обов'язків підтримання ладу в навчальних корпусах та гуртожитках на студентів.

Період 1964-1979 рр. позначено консерватизмом і стагнацією цінностей радянської доби. Демократичні тенденції слабшали, сили бюрократизму і консерватизму не тільки взяли гору, а й дедалі зміцнювалися. Утверджувався командно-адміністративний соціалізм, що породжував байдужість, соціальну пасивність суспільства.

У квітні 1966 року проведено першу всесоюзну студентську конференцію, де слухались питання активізації участі студентських колективів в організації навчально-виховного процесу та визначення суті та ролі студентського самоврядування в означеному процесі. Делегати конференції прийшли до висновку, що студентське самоврядування не повинно бути самоціллю, а виконувати роль засобу виховання молодих спеціалістів, визначення прав та обов'язків студентів, відповідальності, здатності приділяти увагу всім сферам студентського життя. Бути методом виховання самостійності та активності.

Делегати конференції визначили коло повноважень студентського самоврядування: право вносити зауваження та побажання щодо якості навчання, змісту навчальних планів, інших сфер життєдіяльності ВНЗ з подальшим розглядом пропозицій на засіданнях ради ВНЗ, де остаточне рішення приймає очільник закладу; шефство груп старшокурсників над першокурсниками з метою адаптації останніх до вузівського життя; участь у роботі комісій по призначенню стипендій, відрахування та поновлення, розподілу випускників, складанні розкладу занять; розвивати науково-дослідну діяльність студентів; підтримувати практику студентського самообслуговування.

Система студентського самоврядування у 1964-1979 рр. продовжувала функціонувати на основі принципів централізму, підзвітності, взаємозалежності, дисципліни, підкорення більшості, розгортання критики та самокритики.

Основними цілями студентського самоврядування можна визначити: підвищення комуністичної свідомості та самосвідомості; виховання особистої та колективної відповідальності; формування працелюбності на основі суспільно-корисної діяльності та самообслуговування; активізація соціальної активності; підвищення успішності навчання; активізація наукової роботи студентів; посилення військово-патріотичного та інтернаціонального виховання; формування здорового способу життя студентів засобами спорту та туризму; естетичне виховання студентів через культмасову роботу.

Особлива увага приділялась:

1. Наукова робота. За ініціативи студентського самоврядування та кафедр створювались студентські наукові товариства, що сприяли поглибленню знань студентів, виробленню практичних умінь дослідної роботи та навичок як науковця, так і керівника наукового об'єднання.

2. Фізична культура і спорт. За ініціативи профспілки студентів та кафедр фізичної культури і спорту у ЗВО функціонували спортклуби, діяльність яких координував студентський сектор спортивно-оборонної роботи.

Спортивний клуб об'єднував студентів-учасників спортивних секцій та активістів різних груп спортивної підготовки. Фізкультурна робота у вищій школі передбачала наявність декількох відділень: підготовчого, спеціального та відділення спортивного вдосконалення.

3. Культмасова робота. Основними формами культмасової роботи були концерти, фестивалі, конкурси-огляди студентської самодіяльності, конкурси-огляди студентської пісні (серед яких були такі як «Гітара-73»), конкурс естрадних мініатюр, вечори.

4. Суспільно-корисна діяльність студентів. Це знаходить вияв у роботі комплексних студентських бригад, до складу яких, поруч із студентами, входять професійні працівники-консультанти. Студентські

бригади ремонтують навчальні корпуси, гуртожитки; працюють на об'єктах міста, області; наводиться лад на вузівських присадибних ділянках, підтримується порядок у корпусах, гуртожитку.

5. Ідеологічне виховання. Зважаючи на прицілну увагу органів партійного керівництва до питань ідеологічного виховання студентів, особливе місце у структурі функціонування студентського самоврядування належало навчанню комсомольсько-профспілкового активу та діяльності факультету громадських професій.

У 1980-1990 рр. у галузі освіти відбувається децентралізація передусім по лінії Міністерства освіти, а також науково-дослідних установ та ЗВО. Уперше за кілька століть перебудування у складі імперської Росії, а потім СРСР, ці установи приймають самостійні рішення й документи, планують і проводять науково-дослідну та навчальну роботу з орієнтацією на державні та національні інтереси України.

Відзначається функціонування складної розгорнутої системи студентського самоврядування.

Основними керівними структурами залишились комсомольська та профспілкова організація. Проте остання набувала більшого значення та взяла на себе більше повноважень. Про що свідчить розгалужена мережа профспілкових комісій, тоді як комсомольське бюро опікувалось навчально-виховною роботою через відповідну комісію та секторами відповідно до існуючих профспілкових комісій: культмасовим, спортивним, науковим.

Також при комітеті комсомолу функціонували штаб трудових справ, клуб інтернаціональної дружби.

Навчально-виробнича комісія профспілкового комітету та навчально-виховна комісія комсомольського бюро дублювали функції одна одної. До компетенцій навчально-виробничої та навчально-виховної комісій входили підготовка до сесії, підсумки проведення сесії, контроль за відвідуванням занять, контроль якості навчання, підготовка до проведення практик.

Наприкінці 1980-х р., з актуалізацією ідей про студентське самоврядування, посилюється відповідальність академічної групи за результати навчання своїх членів та вимогливість до представників керівних органів, яких група може відкликати з органів студентського самоврядування у разі незадоволення їх роботою.

Важливим завданням студентського самоврядування було згуртування студентських груп через роботу «трикутників» групи (староста, комсорг, профорг) або ради групи.

Мірилом студентського самоврядування залишаються успіхи у навчанні та чистота у гуртожитках.

Комсомольська організація продовжувала керівництво ідеологічною роботою у ВНЗ, працювала над підвищенням авторитету відмінників.

У структурі студентського самоврядування поширення набувають ради відмінників.

Представники студентського самоврядування брали участь у засіданнях рад факультетів, що включали декана, керівників відділів, представника парткому та комсомольської організації інституту. Представників студентства запрошували на засідання ректорату та вченої ради ЗВО. Питання студентського самоврядування заслуховувались на засіданнях парткому та Вченої ради.

Студентське самоврядування виконувало управлінські, господарчі та виховні функції

Напрями роботи студентського самоврядування: організаційно-масова, культмасова, спортивно-масова комісія, оздоровча комісія, сектор наукової роботи, комісії з трудового виховання, студентського контролю.

У структурі органів студентського самоврядування координацію суспільно-корисною діяльністю здійснювали такі органи: профспілкova комісія з трудового виховання, комсомольський штаб трудових справ.

На засіданнях профспілкового комітету розглядали питання про надання путівок студентам із певними захворюваннями. Путівки використовували і як заохочувальний засіб для профспілкових і комсомольських активістів, відмінників навчання. Значна кількість студентів мала можливість проходити оздоровлення у спортивно-оздоровчих таборах, де студенти поєднували роботу із облаштування табору зі спортом, туризмом, культмасовою роботою, відпочинком.

Риси студентського самоврядування, характерні для 80-х років: масовість студентського самоврядування, коли більшість студентів задіяні у самоврядних структурах; наділення студентських керівних органів повноваженнями тотожними офіційним управлінським структурам, що з одного боку надає студентам можливість управляти всіма сферами життя у ЗВО, проте з іншого, – дублює вже існуючий управлінський апарат без урахування специфіки молодіжного середовища; бюрократизація діяльності органів студентського самоврядування через роздування штатів повноважених, відповідальних і контролюючих органів; формалізація молодіжної діяльності через велику кількість зборів за участю викладачів і без них; декларативний характер студентської активності, що не завжди має якісний результат, – «киплячі нероби»; активізація контролюючої функції студентського самоврядування з реалізацією права та законності.

Питання для самостійної роботи:

1. Структура студентського самоврядування 1917-1919 р.
2. Структура студентського самоврядування 1920-1929 рр.
3. Структура студентського самоврядування 1930-1955 р.
4. Структура студентського самоврядування 1956-1963 рр.
5. Структура студентського самоврядування 1964-1979 рр.
6. Структура студентського самоврядування 1980-1990 рр.

Тема: Студентське самоврядування в умовах реформування вищої освіти України

Мета вивчення: формування уявлень про історію розвитку та становлення системи студентського самоврядування в Україні у 1991-2020 р.

План лекції:

1. Демократизація студентського життя в Українській незалежній державі (1991-2010 рр.).
2. Особливості діяльності студентського самоврядування в українській незалежній державі (2011-2020 рр.)

Література:

1. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999. № 1.С. 2 // Верховна рада України 1994-2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14#Text>
2. Лист Міністерства освіти і науки, молоді і спорту від 08.12.11 року № 1/9-870 «Про обговорення проекту Концепції розвитку студентського самоврядування в Україні». URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/25710/
3. Типове положення про студентське самоврядування у вищому навчальному закладі. Розроблене та затверджене на Всеукраїнському студентському форумі «Студентське самоврядування: проблеми та перспективи», що відбувся у м. Харків 11–13 грудня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0166290-01#Text>

Ключові поняття: студентське самоврядування, особливості діяльності студентського самоврядування, демократизація студентського життя.

Методичні поради з вивчення теми:

Новий період розвитку студентського самоврядування почався зі здобуттям Україною незалежності.

Зміни правового статусу освіти в цілому та студента зокрема відбулась із прийняттям закону України «Про освіту» 4 червня 1991 року. Особливу увагу привертають положення, викладені у статті 17 «Самоврядування навчальних закладів». Де йдеться про: права вирішувати питання навчально-виховної, науково-дослідної, методичної, економічної і фінансово-господарської діяльності; участь у формуванні планів прийому, визначення змісту компонента освіти; прийняття на роботу; самостійне використання усіх видів асигнувань; здійснення громадського контролю за організацією харчування, охорони здоров'я, охорони праці в закладах освіти.

Аналіз змісту закону «Про освіту» свідчить про розширення самоврядування закладів освіти, що слугувало базою для становлення даного феномену. Отже активний розвиток студентського самоврядування, початок якому було покладено у 1989 році Міністерством вищої і

середньої спеціальної освіти з введенням педагогічного експерименту, продовжився із здобуттям Україною незалежності на новому ідеологічному підґрунті.

У грудні 1992 р. здійснено перший крок до вираження основоположних засад реформ у Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)». Система студентського самоврядування ЗВО отримала можливість якісного оновлення та життєдіяльності та засадах демократії та гуманізму.

Потреба переосмислення підвалин виховання в Українській державі зумовила появу значної кількості концепцій виховання в період з 1991 по 2000 рр.: «Концепція виховання особистості» (І. Бех), 1991 р.; «Концепція виховання творчої особистості» (В. Моляко), 1991 р.; «Національна система виховання. Спроба концепції» (Ю. Руденко, П. Ігнатенко), 1991 р.; «Основи національного виховання (концептуальні положення)» (В. Кузь, Ю. Руденко, М. Сергійчук); «Концепція національного виховання» (І. Дзюба, В. Дончик, А. Алексюк, П. Кононенко, М. Стельмахович, Д. Тхоржерський, П. Хропко, М. Євтух та ін.), 1996 р.; «Концепція громадянського виховання» (О. Сухомлинська, М. Боришевський, К. Чорна, І. Тараненко, С. Рябов), 2000 р.

Аналіз згаданих концепцій засвідчив, що у всіх документах здійснено спробу визначити нову мету виховання в українській державі. Однак надмірна увага до визначення нового ідеологічного вектору, існування ряду концепцій, що не повною мірою узгоджувались між собою, носили декларативний характер, призвели до відсутності ефективної системи студентського самоврядування у вищій школі, що мала б чітку стратегію розвитку та методичний супровід.

«Положення про державний вищий навчальний заклад», затверджене Постановою Кабінету міністрів України від 5 вересня 1996 року, було першим офіційним документом, який утверджував статус студентського самоврядування, його мету, завдання, порядок роботи.

Студентське самоврядування, згідно документа, охоплювало всю студентську вертикаль влади: рівень академічної групи, факультету, гуртожитку, вищого навчального закладу, а також, за потребою, – рівень курсу, спеціальності, студентського містечка, іншого структурного підрозділу.

Мало демократичну структуру, згідно якій вищим органом були загальні збори студентів або студентська конференція. Рішенням загальних зборів затверджували: положення ЗВО про студентське самоврядування; обирали виконавчі органи, – сенат, парламент, старостат, студентську раду, студентські деканати, студентські навчальні та наукові частини; визначали їх структуру та термін повноважень.

Органи студентського самоврядування виконували наступні завдання: забезпечення і захист прав та інтересів студентів; забезпечення

виконання студентами своїх обов'язків; сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів; сприяння у створенні побутових умов та умов для відпочинку; створення студентських гуртків, товариств, клубів за інтересами; організація співпраці студентів різних ЗВО, молодіжних організацій; сприяння проведенню серед студентів соціологічних досліджень; сприяння працевлаштуванню випускників; участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами.

«Положення про державний вищий навчальний заклад» зобов'язувало органи студентського самоврядування дотримуватись чинного законодавства, рішень Міністерства освіти та інших органів управління, в підпорядкуванні яких перебуває ЗВО; керуватись статутом ЗВО.

З метою реалізації викладених положень, Міністерство освіти і науки 3 квітня 2001 року затвердило «Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах».

У положенні визначено поняття самоврядування у ЗВО як самостійної громадської діяльності студентів із реалізації функцій управління ЗВО, яка визначається ректоратом (адміністрацією), деканатами (відділеннями) і здійснюється студентами відповідно до мети і завдань, що стоять перед студентськими колективами.

З визначення видно, що студентам надається свобода у вирішенні поставлених керівництвом завдань, проте про повну автономію, що є бажаною для багатьох студентів, не йдеться.

Важливою рисою студентського самоврядування стає відродження кращих традицій минулих років: функціонування при раді студентського самоврядування секторів або комісій: навчально-наукової, культурно-просвітницької, із захисту прав студентів, спортивно-оздоровчої, соціально-побутової, міжнародних зв'язків, прес-центру тощо.

Істотно доповнено основні завдання студентського самоврядування, викладені у «Положенні про державний ВНЗ». До семи затверджених раніше завдань додають сімнадцять нових напрямів діяльності, до яких належать: безпосередня участь студентів у реалізації державної молодіжної політики; забезпечення інформаційно-молодіжної, правової, психологічної, фінансової допомоги студентам (спільно з відповідними службами); репрезентація в керівництві закладів вищої освіти (ЗВО); залучення студентів до трудової діяльності у вільний від навчання час (спільно з деканатами); координація діяльності старостату, кураторів академічних груп, студентського профкому; контроль за навчальною і трудовою дисципліною студентів, оперативне реагування на їх порушення; участь у розподілі стипендіального фонду; залучення студентів до художньої самодіяльності; проведення вечорів відпочинку, конкурсів, КВК, посвяти в студенти, випускних вечорів, днів факультету; участь у поселенні студентів у гуртожитки та виселенні їх; разом з деканатами,

відділом навчально-виховної роботи, господарською службою ЗВО, директором студентського містечка, завідувачами гуртожитків, вихователями організовують належний побут, відпочинок і дозвілля студентів у гуртожитках; активна участь в організації ремонту кімнат, забезпеченні зберігання і підтримки в необхідному стані приміщень, обладнання та іншого майна навчального закладу; координація роботи з викладачами, наставниками академічних груп студентів та кафедрами, деканатами факультетів; організація чергування студентів і сприяння налагодженню пропускному режиму в гуртожитках; активна участь у роботі з організації змагання за зразкові кімнати, поверхи, гуртожитки, економії електроенергії та ін.; разом із завідувачами гуртожитків, директором студмістечка, вихователями створення умов для самостійної підготовки (навчання) студентів та їх відпочинку і дозвілля; пропаганда здорового способу життя, запобігання вчиненню студентами правопорушень, вживанню ними алкоголю, наркотиків, палінню та ін.

Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 р., зафіксував розроблені у «Положенні про державний вищий навчальний заклад» норми. І стаття 38 «Студентське самоврядування» не містить змін і доповнень.

Період з 2005 по 2010 рр. було позначено намаганнями внести зміни щодо студентського самоврядування: у 2005 – № 8470 від ВМГО «Народно-демократична ліга молоді», у 2006 році – законопроект № 9169 депутата Є. Філіндаша, у 2007 році – законопроект № 1280, розроблений представниками молодіжних громадських організацій, під керівництвом О. Кляшторного (Українська асоціація студентського самоврядування), П. Вікнянського (Народно-демократична ліга молоді) та А. Михайлюка (Спілка ініціативної молоді), що виносився на розгляд Верховної ради за поданням М. Томенка, В. Заблоцького, Є. Філіндаша та А. Пінчука під номером № 3178, а згодом, 25 грудня 2007 року, під № 1280, за поданням М. Томенка та Є. Суслова.

Останнє подання відбулося напередодні Всеукраїнської акції протесту студентських і молодіжних організацій проти скорочення держзамовлення на спеціалістів, магістрів і докторантів. У грудні 2009 року активісти студентських організацій (Всеукраїнська студентська рада при Міністерстві освіти і науки України, ВМГО «Українська асоціація студентського самоврядування» (УАСС), ВМГО «Фундація регіональних ініціатив» (ФРІ), ВМГО «Спілка ініціативної молоді» (СІМ) та Студентська рада Києва (СРК)) пред'явили вимогу до депутатів Верховної ради ухвалити запропонований проект закону, погрожуючи масовими студентськими протестами. А після прийняття депутатами законопроекту, просили про його підписання Президента.

Стаття, присвячена студентському самоврядуванню, зазнала істотних змін в редакції 19 січня 2010 року (№ 1798–VI), де було визначено коло прав і обов'язків органів студентського самоврядування.

2005 рік позначено зростанням уваги керманичів країни до питань студентського самоврядування у зв'язку із вибором європейського освітнього вектору, – приєднання України до Болонського процесу та підписання у м. Бергені на четвертій зустрічі європейських міністрів, що відповідають за вищу освіту, декларації «Про європейський простір вищої освіти». Адже розвинене студентське самоврядування є показником дієвості демократичних цінностей, що сповідує Європа.

З метою реалізації положень декларації «Про європейський простір вищої освіти» три українських ЗВО (Вінницький національний технічний університет, Київський міжнародний університет, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького) та Всеукраїнська студентська рада в 2005–2006 рр. взяли участь у здійсненні Європейського проекту з програми Tempus-Tacis, метою якого стало введення до системи ЗВО студентського самоврядування.

З другої половини 1990-х до початку 2000-х років наявна тенденція створення молодіжних наукових, просвітницьких, виховних організацій. Їх появу стимулював і закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», ухвалений в 1999 році. Український національний комітет молодіжних організацій об'єднує більшість легальних молодіжних і дитячих організацій.

За напрямками діяльності визначають шість груп молодіжних організацій: молодіжні організації, зорієнтовані на вирішення політичних проблем; молодіжні організації, зосереджені на вирішенні соціальних проблем; молодіжні організації, що займаються вивченням історії, фольклору, етнографії народів України; молодіжні благодійницькі організації; релігійні молодіжні організації; дитячі громадські організації.

Крім згаданих груп молодіжних організацій, можна визначити молодіжні організації: за сферою професійної діяльності; за дозвіллевою діяльністю; за формуванням лідерських здібностей.

Студентське самоврядування цього періоду розвивається на основі закономірностей: ефективність роботи студентського самоврядування залежить не від обраної форми (спілки, комітети, бюро, штаби, сектори, центри, загони, клуби, об'єднання, комісії, ради, старостат тощо) і устрою, а від реалізації принципів демократії, гласності, гуманізму, виборності, змінності, права і законності, ініціативності та активності, відповідальності, чіткої організаційної структури і підзвітності колективу, особистісної та колективної значущості; поєднання представницьких, виконавчих, судових органів у структурі студентського самоврядування забезпечує найбільш дієву демократичну структуру органів студентського самоврядування; різнопланова особистісно цінна та суспільно значуща

діяльність навчального, наукового, спортивного, трудового, добровільного, художнього, естетичного та ін. спрямування на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку, університету, міста, країни створює сприятливі умови для активізації студентського самоврядування.

Початок 2010-х років позначено студентською законотворчою ініціативою, що знайшла вияв у створенні «Концепції студентського самоврядування» та «Стратегії розвитку органів студентського самоврядування вищих навчальних закладів України на 2011–2021 рр.».

Стратегія розвитку органів студентського самоврядування ЗВО України на 2011-2021 рр., складена О. Каюмовою, О. Корнієнком, О. Романцовою, членами Співки ініціативної молоді, у 2011 році, мала на меті побудову ефективної системи студентського самоврядування, шляхом об'єднання зусиль громадських активістів, представників влади та студентських лідерів.

Безперечною перевагою даного документу є визначення стратегічної мети діяльності органів студентського самоврядування, що становить повноправне партнерство студентів у керуванні ЗВО, та основних орієнтирів її досягнення: ставлення студентів і суспільства до системи освіти, професіоналізм активістів, дієвість і виборність органів студентського самоврядування, залучення вихованців учнівського самоврядування, участь в управлінні вищим навчальним закладом, об'єднання органів студентського самоврядування різних рівнів, наявність у кожному ЗВО незалежних студентських засобів масової інформації.

За кожним орієнтиром у стратегії розвитку органів студентського самоврядування ЗВО України визначено кінцеві досягнення на кожен рік, починаючи з 2012 до 2021 рр., та заходи по їх досягненню.

Значну державну підтримку мала Концепція розвитку студентського самоврядування в Україні, розроблена всеукраїнською молодіжною громадською організацією «Національний студентський союз» та громадською ініціативою «Студентський Захист». Свідченням чого є лист Міністерства освіти і науки, молоді і спорту № 1/9–870 від 08.12.11 року «Про обговорення проекту Концепції розвитку студентського самоврядування в Україні», адресований керівникам ЗВО. У листі подавався проект документа та надавалась можливість у місячний термін подати пропозиції щодо його змісту. У документі ґрунтовно визначено принципи, функції студентського самоврядування, аналіз протиріч студентського самоврядування.

Завданням Концепції розвитку студентського самоврядування в Україні є перехід визначених протиріч, шляхом їх подолання, в тенденції розвитку.

До шляхів реалізації концепції відносили розробку та вдосконалення нормативно-правової бази студентського самоврядування, формування науково-теоретичних і методичних засад розвитку студентського

самоврядування, активізацію підтримки студентського самоврядування адміністраціями ЗВО та органами влади різних рівнів, удосконалення механізмів діяльності студентського самоврядування.

Першого липня 2014 року Верховною радою України прийнято закон «Про вищу освіту» № 1556–VII. На законодавчому рівні затверджено визначення студентського самоврядування як права і можливості студентів вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні вищим навчальним закладом.

У новому законі чітко визначено коло учасників студентського самоврядування, підкреслено право кожного студента бути обраним до органів студентського самоврядування та захищати студентські права.

Визначено принципи студентського самоврядування: добровільності, колегіальності, відкритості, виборності та звітності, рівності, незалежності від впливу політичних партій та релігійних організацій, що можна вважати магістральними для функціонування студентського самоврядування.

Закріплена вертикаль влади студентського самоврядування: студентська група – інститут (факультет) – відділення – гуртожиток – заклад вищої освіти.

У 2010-2014 роках посилилась тенденція просвіти органів студентського самоврядування, свідченням чого є проведення 17-18 травня 2014 р. сесії європейського молодіжного парламенту (за ініціативи Міжнародної молодіжної громадської організації «Європейський молодіжний парламент – Україна» у партнерстві з Національним університетом «Києво-Могилянська академія», Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут», Київським національним університетом імені Тараса Шевченка та Національним авіаційним університетом в м. Києві та за підтримки Міністерства освіти і науки).

Метою заходу було підвищення управлінської культури студентських лідерів в умовах європейської інтеграції.

2015 рік став найпліднішим у роботі Міністерства освіти і науки в галузі сприяння становленню студентського самоврядування. Здійснена значна кількість заходів, до яких належали: тренінги для лідерів студентського самоврядування та активних студентів, проведення Всеукраїнського студентського форуму «Студентське самоврядування: проблеми та перспективи», що відбувся у м. Харкові 11–13 грудня 2015 року. Результатом роботи форуму стало розроблення типового «Положення про студентське самоврядування у ВНЗ».

У затвердженому студентами документі, порівняно із законом «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року, розширена мета студентського самоврядування, що передбачає не тільки захист прав та інтересів студентів, участь в управлінні вищим навчальним закладом, але і створення можливостей для гармонійного інтелектуального і творчого розвитку студентства, сприяння соціально-громадській активності

здобувачів вищої освіти. Уточнена процедура погодження керівниками ЗВО управлінських рішень із представниками студентського самоврядування.

У документі чітко розмежовані представницькі органи студентського самоврядування (студентська конференція, загальні збори студентів) та виконавчі органи (студентська рада, парламент, сенат, уряд, комісії). Визначено не тільки повноваження конференції студентів, як у законі, але і порядок її скликання, включаючи позачергову конференцію; процедуру проведення, прийняття рішень.

Визначено виконавчі органи студентського самоврядування, порядок їх виборів, сферу діяльності, процедуру обрання голови, проведення засідань.

Окреслено порядок формування комітетів, виборчої комісії, студентського самоврядування на рівні академічних груп, студентських гуртожитків, студентських містечок.

Питання для самостійної роботи:

1. Розкрити зміст студентського самоврядування у державних документах (закону України «Про освіту» 4 червня 1991 року; Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)»; Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки; «Концепція національного виховання студентської Молоді», ухвалена рішенням Колегії Міністерства освіти і науки 25 червня 2009 року; «Положення про державний вищий навчальний заклад», затверджене Постановою Кабінету міністрів України від 5 вересня 1996 року; «Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах» (3 квітня 2001 р.); «Концепції студентського самоврядування» та «Стратегії розвитку органів студентського самоврядування вищих навчальних закладів України на 2011–2021 рр.»).

2. Напрямами діяльності молодіжних організацій.

3. Актуальні тенденції розвитку студентського самоврядування 1991-2010 рр.

Тема: Загальні принципи, структура, методи та форми діяльності студентського самоврядування

Мета вивчення: формування уявлень про загальні принципи, структуру, методи, форми та напрями студентського самоврядування.

Обладнання: схеми, презентація

План лекції:

1. Загальні принципи студентського самоврядування.
2. Структура діяльності студентського самоврядування.
3. Загальні методи діяльності студентського самоврядування.
4. Форми діяльності студентського самоврядування
5. Підготовки студентів до опанування основними лідерськими знаннями.

6. Напрямів діяльності студентського самоврядування.
7. Етапи розвитку студентського самоврядування.

Література:

1. Кожевніков М.Г. Організаційно-педагогічні засади студентського самоврядування у закладі вищої освіти. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2020. 85 с.
2. Черненко С.В. Теоретико-методичні засади функціонування органів студентського самоврядування. Полтава, 2020. 106 с.
3. Якуб М.С. Структура та форми організації студентського самоврядування в університетах України. *Педагогічні науки*. Київ, 2017. Вип. 76. Том. 2. С 46-49.
4. Лист Міністерства освіти і науки, молоді і спорту від 08.12.11 року №1/9-870 «Про обговорення проекту Концепції розвитку студентського самоврядування в Україні». URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/25710/

Ключові поняття: принципи, структура, методи, форми, студентське самоврядування.

Методичні поради з вивчення теми:

При визначенні принципів студентського самоврядування доцільно здійснити аналіз наявних у науковій літературі підходів до їх тлумачення.

Так, В. Овчинніков в основу розуміння принципів студентського самоврядування покладає соціальне партнерство та визначає такі принципи: рівність прав сторін у перемовинах та при прийнятті рішень; повноваження представників сторін; добровільність прийняття взаємних зобов'язань при укладанні колективних угод, домовленостей; обов'язковість виконання домовленостей для всіх сторін; обов'язкова та рівнозначна відповідальність сторін за виконання прийнятих зобов'язань.

Такий підхід відображує основні цінності громадянського суспільства, в якому всі його члени діють на основі права та законності. Висловлене автором бачення являє юридичний аспект діяльності студентського самоврядування, що виконує функцію регулятора взаємин у середині студентського колективу.

Л. Шигапова, М. Рожков, при визначенні принципів студентського самоврядування за основу беруть проектування та розвиток студентського самоврядування: соціально значущої домінанти в діяльності органів самоврядування; врахування особистих інтересів та індивідуальних відмінностей вихованців; динамічності та варіативності структури органів самоврядування; добровільності та змагальності; інтеграції й диференціації педагогічного керівництва та студентського самоврядування.

І. Тимерманіс в основу принципів студентського самоврядування покладає організацію розвитку даного феномену та визначає такі його принципи: активного включення до підсистем управління закладом вищої освіти із набуттям соціальної, юридичної та економічної відповідальності;

професійне самовизначення та соціальна компетентність у виборі адекватних способів і методів набуття професійних знань та формування громадянської позиції; самопрограмування як пізнавальна та регулювальна функція поведінки в системі управління закладом вищої освіти.

Дієвість названих принципів, згідно автору, визначається ефективністю процесів самовиховання, самоспостереження, самоосвіти, самооцінки, самоорганізації, самоусвідомлення, самоствердження, самостимуляції, соціального самопочуття.

Г. Гарбузова вирізняється цілісним баченням явища студентського самоврядування та його принципів, акцентує увагу: на особистісно орієнтованому та системному підході при побудові діяльності студентського самоврядування; вказує на необхідність кількісного та якісного співвіднесення різних органів студентського самоврядування в кожному регіоні та освітньому закладі.

При всій багатоманітності названих підходів більш дієвим є соціально-педагогічний підхід, якого дотримуються В. Бочкарьов, Ю. Кращенко, В. Лозова, В. Мокляк. Такий підхід закладено і в основу Положення про студентське самоврядування (1 березня 2012 року).

Отже, дослідники при визначенні принципів студентського самоврядування беруть за основу: юридичний бік взаємодії членів студентського самоврядування, що знаходить вираження у соціальному партнерстві, основи управлінської діяльності, цілепокладання та розвитку студентського самоврядування, поєднують основні вимоги до організації управлінської діяльності з ціннісним підходом, визначають принципи студентського самоврядування на соціально-педагогічних засадах.

Студентське самоврядування розуміємо як феномен, що діє на основі принципів: права і законності; виборності; змінності; гласності; відповідальності; самостійності; ініціативності; активності; чіткої організаційної структури і підзвітності колективу; корисності для кожного вихованця, колективу і суспільства, відповідно до цінностей демократії та гуманізму.

Поєднання цих принципів забезпечує злагоджену діяльність органів студентського самоврядування як групи односторонців, у якій кожен – індивідуальність.

Втілення означених принципів потребує певної структури, впорядкованості органів студентського самоврядування.

Критерії до визначення типів самоврядування:

- за змістом діяльності (самоврядування у сфері виробництва, політики, культури, освіти тощо);
- за об'єктом самоврядної діяльності (корпоративне самоврядування, самоврядування у ЗВО);

– за суб'єктом діяльності (особистість або конкретна соціальна спільнота, що бере участь у самоврядуванні, – індивідуальне, колективне, студентське самоврядування);

– за масштабом (самоврядування у конкретній організації, – муніципальне, регіональне, державне та міжнародне самоврядування);

– за характером (інституціоналізоване та неінституціоналізоване, формальне та неформальне),

– за цільовим призначенням (орієнтоване на залучення учасників до управління, – функціональне, або на реалізацію творчого потенціалу учасника самоврядування, – соціокультурне.

Найбільш сприятливою для реалізації демократичних ініціатив студентів є розгалужена система органів студентського самоврядування, що включає і постійні, і тимчасові органи.

Органи студентського самоврядування – структурні взаємозалежні елементи системи студентського самоврядування, що дають можливість брати участь: в управлінні справами колективу академічної групи, факультету, інституту, ЗВО в цілому, міста, країни; через досвід особистісно цінної та суспільно значущої діяльності оволодівати управлінськими навичками; особистісно зростати, реалізовувати власний творчий потенціал; формувати громадянську свідомість через оволодіння системою правових, екологічних, моральних, трудових, естетичних, фізичних, розумових компетенцій.

Типи органів студентського самоврядування:

– одноосібні (наприклад, студентський декан, ректор);

– колегіальні (студентський парламент, сенат тощо);

– структуровані (голови комісій або рад та ради гуртожитку, навчальна, трудова комісія та ін.).

Органи самоврядування за способом їх формування:

– прямі вибори (шляхом голосування усіх студентів), вибори через делегатів (вибори через тимчасових представників академічних груп), вибори через депутатів (коли голосування відбувається за участі постійних представників студентських колективів);

– формування з нижчої ланки (коли органи студентського самоврядування утворюються з лідерів груп або голів комісій).

За функціонуванням визначають такі типи органів студентського самоврядування як:

– представницькі (утворюються з делегованих академічними групами лідерів),

– виконавчі (складаються із активістів, які займаються організацією та здійсненням різнопланової діяльності: навчальної, наукової, спортивної, трудової, благодійної, художньої, естетичної та ін.);

– судові органи (суд становить незалежну від президента, парламенту та адміністрації інстанцію і є гарантом комфортної життєдіяльності, визнання особистості найвищою цінністю, поваги до прав і свобод учасників освітнього процесу, а також їх особистісної захищеності),

– виборчі комісії (є виконавчим органом, що забезпечує процес виборів до органів студентського самоврядування).

Поняття методу студентського самоврядування розуміємо як спосіб організації самоврядної активності студентів педагогами або самими членами органів студентського самоврядування.

На думку П. Підкасистого, метод виховання не вигадується, проте створюється довільно, він навіть не є продуктом творчості суб'єкта.

При виборі методу суб'єкт повністю залежить від того, яким він бачить результат.

П. Підкасистий тлумачить метод виховання як педагогічну проекцію об'єктивних факторів соціальної дійсності, що мають формуючий вплив на особистість.

Самоврядування виконує управлінські функції. Тут студенти вчаться бути лідерами і підлеглими, чітко планувати свою діяльність, дотримуватись установлених норм, вміти поступитися особистим заради загальної користі; розвивають такі риси як цілеспрямованість, послідовність, рішучість; особистісно зростають.

Визначені завдання вимагають поєднання методів виховання та методів психології управління.

Система методів студентського самоврядування:

Перша група – організаційно-пізнавальні методи (переконування, диспут, дискусія, розповідь, лекція, бесіда, доведення, приклад).

Друга група – методи формування досвіду управлінської поведінки. До неї увійшли методи вправи, доручення, проектування, регламентування, нормування, вимоги, розпорядження, інструктажу, наказу.

Третя група – методи соціально-психологічного стимулювання та корекції поведінки. До них належать: заохочення, покарання, змагання, перспективних ліній, навіювання, створення та підтримання сприятливого морально-психологічного клімату в колективі.

Четверта група – методи самовиховання. До них належать методи цілепокладання, самоаналізу, самоспостереження, самоконтролю, самоінструктування, самозвіту, самонаказу, самонавіювання, самовправління, співвіднесення своєї поведінки і діяльності з прикладом значущих людей, самооцінки, самозаохочення.

У процесі самовиховання людина творить себе для самої себе і водночас для суспільства. Ініціативне, творче, активне ставлення до свого «Я» та до навколишнього світу є результатом роботи над собою. Саме «у

самовихованні проявляється активна позиція особистості стосовно себе і тієї діяльності, якою вона зайнята». Самовиховання активізує всі сутнісні сили, пробуджує його здібності та зумовлює здійснення особистісно значущої доброчинної діяльності. Тому роль самовиховання, особистісного самовдосконалення у становленні особистості є вирішальною.

Форми організації студентського самоврядування розуміємо як зовнішнє виявлення самоврядної активності студентів.

Форми студентського самоврядування:

- студентські спілки та комітети, ради старост, студентські профспілкові комітети та бюро, молодіжні громадські організації, штаби, сектори, центри, спілки студентів та аспірантів, наукові спілки;
- студентські загони, клуби за інтересами, творчі об'єднання, студентські ради в гуртожитках, школи.

Наведений перелік охоплює студентську самоврядну активність не тільки на рівні ЗВО, але і поза ним, зокрема студентські громадські організації мають більш широкі межі, ніж самоврядна організація ЗВО, і можуть охоплювати студентів кількох міст.

Форми студентського самоврядування на рівні ЗВО.

На сьогоднішній день у ЗВО розповсюдженою формою студентського самоврядування є парламентсько-президентська республіка.

Проте головним у функціонуванні студентського самоврядування є не форма устрою, а забезпечення кожному студенту можливості самореалізації у особистісно значущій доброчинній діяльності на основі добровільності та бажання самовдосконалення.

Особливе місце у структурі студентського самоврядування займають загальноуніверситетські збори. На них розглядаються організаційні питання (порядок роботи і обов'язки парламенту, комісій, центрів, президента, віцепрезидента, голови студентської профспілки та заслуховуються звіти виконавчих органів).

Координацією дій студентського самоврядування займається президент, який обирається студентами на основі загального рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування терміном на один рік.

До кола повноважень президента входить: винесення на розгляд парламенту питань, що турбують студентів; участь у роботі ректорату; скликання засідань студентського парламенту з урахуванням ініціативи парламентарів; участь у діяльності парламентських комісій.

Частину цих обов'язків має і віцепрезидент.

Подані повноваження можуть припинятися у разі відставки, неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я, усунення з поста в порядку імпічменту, у разі закінчення університету.

З метою підготовки студентів до опанування основними лідерськими знаннями, вміннями та навичками, а також для обміну досвідом

досвідчених лідерів з початківцями, у ЗВО функціонують школи лідерських умінь, заняття у яких здебільшого мають тренінговий характер.

Тренінг включає такі блоки: основи самопізнання; потреби і мотиви, що визначають поведінку; провідні переконання; прийняття рішень; міжособистісна взаємодія; стійкість до стресу та умови виходу з нього.

Метою таких навчань лідерським умінням є: формування високого рівня розвитку цілепокладання, здатності до прийняття складних суперечливих рішень; навичок рефлексивного аналізу; вміння захищати свої права і свободи та права і свободи інших людей, виступати перед великою аудиторією, опановувати стрес, ефективно вступати у міжособистісну взаємодію.

До студентської ради входять представники усіх факультетів (студентські декани та їх заступники з навчальної та виховної роботи).

Засідання відбуваються раз на місяць. На них розглядаються питання організації студентського життя та побуту, обговорюються нагальні проблеми студентства.

Із студентською радою тісно співпрацює студентський профком.

Ефективну роботу по факультетах забезпечує діяльність студентського деканату, що обирається в такому ж порядку, як студентський президент та віцепрезидент.

Студентський деканат керує роботою за напрямками:

1) навчально-виробнича робота – контроль за: відвідуванням студентами занять; їх успішністю, заповненням академічних журналів, інформування батьків студентів про результати навчання, організація чергувань студентів у деканаті;

2) соціально-побутова робота – організація та проведення трудового семестру, трудових робіт по підготовці до зимового періоду, участь у суботниках, нагляд за збереженням матеріальної бази факультету та університету, відповідальність за роботу зі студентами з малозабезпечених сімей, студентів-сиріт, студентських сімей, за начислення соціальної стипендії;

3) просвітницько-наукова робота – відповідальність за проведення студентських наукових конференцій, творчих конкурсів, за роботу наукових гуртків, оформлення стендів факультету;

4) редакційно-інформаційна – висвітлення діяльності студентів на спеціальних стендах факультету, інформування студентів про роботу, яку необхідно виконати, про результати цієї роботи, організація студентів по оформленню стінних газет до різних свят тощо.

Студентський деканат має план поточної роботи, який узгоджено з планами Ради факультету та виховної роботи на факультеті.

Один раз за семестр студентський деканат звітує на Раді факультету.

Усі напрями діяльності студентського самоврядування висвітлюються на стендах «З життя факультету».

У працях М.Солов'я та В.Демчука розкрито методичні аспекти організації виховної роботи у закладах вищої освіти й приділено увагу визначенню напрямів діяльності студентського самоврядування.

Найважливішими серед яких визначено такі: забезпечення виконання студентами своїх обов'язків; сприяння захисту прав та інтересів студентів; сприяння навчальній, науковій і творчій діяльності, працевлаштуванню студентів та створення для них необхідних соціально-побутових умов; розвиток громадської активності студентів; пропаганда здорового способу життя; організація культурно-освітньої і фізкультурно-масової роботи, дозвілля та відпочинку студентів; участь в загальноміських програмах і заходах.

Дослідники заперечують насильницький вплив на особистість, вказують на труднощі при організації роботи студентського самоврядування:

– «...у своїй більшості викладачі не поширюють студентське самоврядування на сферу навчально-виховного процесу, а бачать у ньому лише засіб дисциплінарного впливу на студентів»;

– багато викладачів дотримуються думки «...якщо переоцінка виховного впливу на людину (у радянські часи) завдала очевидної шкоди, то сьогодні немає потреби в будь-якій виховній роботі».

Проте при виділенні напрямів діяльності студентського самоврядування, дисциплінарний вектор є першим.

Організація студентського самоврядування як наглядового органу не забезпечує реалізацію демократичних засад його функціонування, не дозволяє повноцінно виховувати громадян Української держави.

Попри зазначене, варто зауважити, що у даному доробку визначені теоретичні засади національного виховання та окреслені основи організації виховної системи закладу вищої освіти.

Слід зазначити, що з оптимізацією роботи органів студентського самоврядування, зростає і рівень активності студентів.

При організації студентського самоврядування слід враховувати три взаємопов'язані етапи його розвитку.

Перший етап – організаційно-підготовча робота. Його головне завдання полягає в організаторській роботі по зосередженню уваги педагогічного та студентського колективів до проблем студентського самоврядування.

На цьому етапі педагогічним та студентським колективом мають розв'язуватися такі питання: розробка оптимальної структури студентського самоврядування, його органів з урахуванням специфіки факультету та навчального закладу; визначання мети та завдань студентського самоврядування, виходячи з його структури; розробка документації (положення, інструкції, пам'ятки); визначення прав та

обов'язків органів студентського самоврядування (кожного органу з урахуванням структури); виділення активу.

Другий етап полягає в організації безпосередньої роботи студентського самоврядування. У ході його реалізації здійснюється: практична діяльність органів студентського самоврядування, проходить уточнення функцій кожного виконавчого органу, його членів, виходячи з їх прав та обов'язків, здійснюється систематичне навчання активу з питань планування, проведення засідань, рейдів, чергувань тощо.

Третій етап характеризується постійним удосконаленням організаційної діяльності студентів. На цьому етапі: посилюється роль студентського самоврядування в житті факультету та університету по мірі накопичення студентами організаторського досвіду (до розширеної ради факультету включаються представники студентського самоврядування); у його структурі створюються нові підструктури; розширюються права та обов'язки органів студентського самоврядування (розгляд питань призначення соціальної стипендії малозабезпеченим студентам), вдосконалюється його структура.

Важливою умовою педагогічного керівництва студентським самоврядуванням на цьому етапі є постійний пошук нових форм та методів організаційної діяльності студентів.

Ефективному здійсненню роботи по організації студентського самоврядування сприяє оптимальний добір методів роботи зі студентами.

Питання для самостійної роботи:

1. Особливості змісту та форм діяльності студентського самоврядування у закладах вищої освіти України.
2. Особливості взаємодії студентського самоврядування з інститутами управління ЗВО.

Тема. Формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування

Мета вивчення: ознайомлення з сутністю та структурою лідерських якостей студентів ЗВО, формування уявлень про основні теорії і концепції лідерства, розуміння ролі студентського самоврядування в процесі формування лідерських якостей студентів ЗВО.

Обладнання: схеми, таблиці.

План лекції:

1. Сутність і структура лідерських якостей студентів ЗВО.
2. Основні теорії і концепції лідерства.
3. Типології лідерських якостей.
4. Роль студентського самоврядування в процесі формування лідерських якостей студентів ЗВО.

Література:

1. Йохансен Б. Нові навички лідера. Київ: Network TwentyOne Ukraine, 2018, 160 с.

2. Мороз В.П. Формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти в процесі діяльності органів студентського самоврядування : навч.-метод. посіб. для студ. закл. вищ. осв. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 263 с.

3. Нестуля О.О. Основи лідерства. *Наукові концепції (середина XX – початок XXI ст.) : навч. посіб.* – Полтава : ПУЕТ, 2017. – 375 с.

4. Цвяткова С.В. Формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти засобами студентського самоврядування. Вінниця, 2020. 119 с.

Ключові поняття: студентське самоврядування, лідерські якості, лідер, лідерство, сутність і структура лідерських якостей, теорії і концепції лідерства, типології лідерських якостей, студенти, заклад вищої освіти.

Методичні поради з вивчення теми:

Важливою інтегрованою характеристикою особистості сучасного фахівця є наявність сформованої лідерської позиції, тобто комплексного, відносно стійкого, динамічного особистісного утворення, якому властива система ставлень людини до людей та до самої себе в комплексі соціальних відносин. Зовнішньо вона виявляється в лідерській поведінці й діяльності. Внутрішньо лідерська позиція зумовлена системою установок, цілей і цінностей та відображає характер потреб, мотивів і переконань особистості.

Лідерство – це процес, за допомогою якого одна особа впливає на членів групи. Головна відмінність між керівництвом і лідерством випливає з того факту, що ці феномени діють у різних структурах: керівництво – у формальній, а лідерство – у неформальній.

Лідер – це член групи, який впливає на групу, спонукає її членів до досягнення спільної мети, йому властиві необхідні організаторські здібності, він займає центральне місце в структурі міжособистісних відносин і спонукає своїм прикладом, організацією та управлінням групою до досягнення групових цілей у найкращий спосіб.

Лідер – це особа, яка впливає на інших людей, причому людей розглядають як членів групи, послідовників. Основний акцент при цьому роблять на цілях групи, які повинні бути адекватні та досягнуті.

Отже, під лідерством розуміють процес впливу на інших членів групи заради досягнення поставлених цілей.

Лідерство групове явище: лідер немислимий наодинці, він завжди елемент групової структури, а лідерство є системою відносин у цій структурі. Тому феномен лідерства належить до динамічних процесів малої групи.

Лідер у буквальному розумінні – не завжди людина, що йде попереду. Від нього чекають, що він укаже шлях. Лідер – авторитетна для членів групи особистість, яка завжди займає активну життєву позицію.

Розрізняють два типи лідерів: активний та інтелектуальний.

Активний тип лідера впливає на групу за допомогою сили його особистості. Політичні лідери, лідери громадських організацій і студентських рад є прикладами активних лідерів.

Інтелектуальний тип лідера, навпаки, впливає на групу за допомогою його знань та ідей. Студентська молодь, обдарована в будь-якій із галузей навчання, має потенційні можливості зайняти лідерську позицію.

Лідерство – це здатність окремої особистості спонукати інших діяти, «запалювати», надихати їх на активність і діяльність.

Загальні характеристики лідерства:

- лідер повинен мати послідовників. Послідовники – це той елемент, який лежить в основі лідерства, саме його наявність дає людині право вважатися лідером. Лідер стає лідером лише тоді, коли в нього з'являються послідовники;

- лідерство – це сфера взаємодії. Ця теза є похідною від першої: якщо лідерам необхідні послідовники, то, лідерство не зводиться лише до проблеми особистості лідера, а радше є продуктом стосунків лідера з людьми, які йдуть за ним;

- лідерство спирається на авторитет. В основі авторитету лежать якості, які мають високу цінність для членів конкретної групи;

- лідерство складається з подій (актів) лідерства. Зазвичай лідерство розглядають як тривалий процес, у якому поєднано окремі події, що мають початок і кінець.;

- лідерство засноване на неформальному впливові лідера. Ресурс впливу лідера на послідовників має виражений особистісний компонент, а не просто формальний. Він не може бути заснований на позиції зобов'язання, дотримання статутів і посадових інструкцій. Не можна змусити інших слідувати за лідером. Це можливо в ситуації керівництва, а не лідерства;

- лідерство – когнітивний конструкт. Поняття «лідерство» когнітивно конструюється разом з тим, як вчинки асоціюються з уявленням про лідерську поведінку.

Сутність лідерства в умовах спільної діяльності становить вибір групою одного або кількох членів, до якого або до яких вона звертається, щоб зорієнтуватися в об'єкті групової діяльності (у розумінні її цілі, у застосуванні засобів, необхідних для успішного здійснення, та ін.).

У психології виділяють різні класифікації лідерів:

- 1) за змістом діяльності – лідер-натхненник і лідер-виконавець;
- 2) за характером діяльності – лідер універсальний і лідер ситуативний;

3) за спрямованістю діяльності – емоційний лідер і діловий лідер.

Особливості, що дозволяють визначити основні функції лідера: лідер як адміністратор, лідер як планувальник, лідер як політик, лідер як експерт, лідер як представник групи в зовнішньому середовищі, лідер як регулятор стосунків усередині групи, лідер як джерело заохочень і покарань, лідер як зразок, лідер як символ групи, лідер як чинник, який відмінняє індивідуальну відповідальність, лідер як провідник світогляду, лідер як «батько», лідер як «цап відбувайло».

Умови, яких повинен дотримуватися офіційний лідер (наприклад, староста студентської групи) для регулювання стосунків у групі загалом (А. Дяків): використовувати добре організовану цікаву справу, щоб залучати всіх студентів у ділові стосунки. Це зближує студентів; урахувати стосунки в кожній мікрогрупі, сприяти збагаченню та зміцненню зв'язків між ними; в оцінках товаришів бути справедливим, об'єктивним, не протиставляти мікрогрупи одна одній, не підтримувати суперництво, конкуренцію між ними; уміти прогнозувати соціально-психологічні наслідки тих чи тих спільних справ.

Лідерство в студентському середовищі може існувати в кількох формах (П.Вяткін):

- мегалідерство – створення суспільних рухів серед молоді, активна взаємодія з громадськими рухами, партіями та суспільними організаціями;
- макролідерство – створення самоорганізаційного студентського середовища на рівні вишу або факультету;
- мікролідерство – вплив на створення в групі ефективного середовища, атмосфери, спрямованої на виникнення у студентів прагнень до кооперації, взаємодопомоги, спільного виконання поставлених завдань;
- індивідуальне лідерство, яке виникає на основі так званого емоційного інтелекту, що містить самосвідомість, самоконтроль, мотивацію, емпатію (уміння поставити себе на місце іншого) та соціалізацію (навички роботи з людьми).

У психологічній літературі наводять кілька концепцій лідерства.

1. Теорія «рис лідера» або теорія «видатної людини»

Теорія «рис лідера» або теорія «видатної людини» ґрунтується на уявленні про те, що лідери є носіями якостей і умінь, притаманних їм і тільки їм, що мають вроджений характер і виявляються незалежно від особливостей ситуації або групи.

Відповідно до особистісного підходу лідерство – доля небагатьох обраних, не всі можуть стати лідерами.

Дослідження в руслі цієї теорії концентруються на виявленні рис, специфічних для лідерів. Найкращі лідери наділені набором спільних для всіх особистісних якостей.

Виділяють чотири основні групи лідерських якостей: а) фізіологічні; б) психологічні (емоційні); в) інтелектуальні (розумові); г) особистісні, ділові.

Варіантом такого підходу є харизматична концепція лідерства, відповідно до якої окремі особливі люди наділені лідерством як деяким даром – харизмою.

Сучасна теорія лідерства, за Є. Грудзинською, стверджує, що потрібно не просто мати «список» рис. Риси особистості – лише потенціал для лідерства, впливу на інших.

2. Поведінкові теорії лідерства

Прихильники поведінкових теорій лідерства звертали увагу на те, як лідер діє, а не на те, які риси йому притаманні.

Вагомий внесок поведінкового підходу в теорію лідерства полягає в тому, що він допоміг проаналізувати і класифікувати стилі керівництва, тобто того, як керівник поводить себе з підлеглими. Це стало серйозним внеском і корисним інструментом розуміння складностей лідерства.

Те, якою мірою управляючий делегує його повноваження, типи влади, використовувані ним, і його турбота передусім про людські стосунки чи передусім про виконання завдання – усе це відображає стиль керівництва, який характеризує цього керівника.

Згідно з поведінковим підходом до лідерства, вирішальною є манера поведінки щодо підлеглих.

У межах цього підходу виділено поняття стилів лідерства (автократичний, демократичний, орієнтований на роботу, орієнтований на людину та ін.).

Незважаючи на те, що поведінковий підхід просунув вивчення лідерства, зосередивши увагу на фактичній поведінці лідера, який прагне спонукати людей на досягнення цілей організації його основний недолік полягав у тенденції виходити з припущення, що існує якийсь один оптимальний стиль лідерства.

Пізніше автори й учені біхевіористичної школи визнають, що необхідний ситуаційний підхід до керівництва. «Оптимальний» стиль лідерства змінюється залежно від ситуації.

3. Теорія ситуаційного підходу до лідерства

Теорія лідерства звернулася до ситуаційного підходу, оскільки ні підхід з позицій особистих якостей, ні поведінковий підхід не змогли виявити логічного співвідношення між особистими якостями або поведінкою лідера, з одного боку, та ефективністю, з іншого. Це не означає, що особисті якості й поведінка не мають значення для лідерства. Навпаки, вони є суттєвими компонентами успіху, однак пізніші дослідження показали, що в ефективності лідерства вирішальну роль можуть відігравати додаткові чинники.

Ці ситуаційні чинники містять потреби й особисті якості підлеглих, характер завдання, вимоги та впливи середовища, а також наявну в лідера інформацію.

Учені намагалися визначити, які стилі поведінки й особисті якості найбільше відповідають конкретним ситуаціям. Результати їхніх досліджень свідчать, що аналогічно тому, як різні ситуації вимагають різних організаційних структур, так необхідно вибирати й різні способи лідерства – залежно від характеру конкретної ситуації.

Лідерство – це перш за все продукт ситуації, яка склалася в групі, і в дуже сприятливих або несприятливих для групи ситуаціях лідер, орієнтований на завдання, досягає більших результатів, ніж лідер, орієнтований на людей.

У помірно сприятливій ситуації успішнішим виявляється лідер, орієнтований на людей. Виходячи з цього, на думку Є.Грудзинської, лідер повинен уміти поводитися по-різному в різних ситуаціях.

4. Синтетична (або комплексна) теорія лідерства

Існує синтетична (або комплексна) теорія, яка акцентує на взаємозв'язках основних складників процесу організації міжособистісних стосунків: лідерах, послідовниках і ситуаціях, у яких реалізується лідерство.

Типології лідерських якостей.

Якість визначають як найістотнішу властивість, що надає будь-якому феномену визначеності.

Відомі вчені (В. Крутецький, В. Мерлін, К. Платонов та ін.) тлумачили якості особистості як усталену сукупність її властивостей і рис.

Якості особистості – це стійкі, численні внутрішні утворення, яким властива система «знань, умінь, навичок, ідей, поглядів, переконань, соціальних і психологічних властивостей».

Лідерські якості – це відносно стабільні й пов'язані між собою утворення особистісних характеристик, які забезпечують закономірності лідерства в різноманітних групових та організаційних ситуаціях і охоплюють характер, темперамент, мотиви, розумові здібності, вміння, знання й досвід особистості.

Дж. Адаір визначає такий «еталонний набір» лідерських якостей: ентузіазм, цілісність, упевненість у собі, стійкість характеру, справедливість, сердечність, скромність.

Р. Фрейджер, Д. Фейдімен називають такі лідерські якості сучасного фахівця: цілісність, енергія, стійкість до стресу, самовпевненість, внутрішній локус контролю, емоційна зрілість, мотивація до влади, орієнтація на досягнення успіху, потреба в афіляції.

Н. Семченко виділяє чотири основні групи лідерських якостей педагога: організаторсько-ділові, емоційно-комунікативні, інтелектуально-креативні та морально-вольові.

Якості лідера, представлені в психології, можна об'єднати в такі групи: Воля. Здатність долати перешкоди на своєму шляху. Наполегливість. Незалежність та ініціативність. Адаптивність – уміння пристосовуватися до нових умов. Самокритичність. Вимогливість до себе та інших. Психічна стійкість. Надійність. Витривалість. Оптимістичність. Рішучість. Здатність самостійно приймати рішення.

У роботах вітчизняних дослідників Є. Горохової, А. Лутошкіна, М. Рожкова, Л. Уманського виділено загальні лідерські якості (їх мають не лише лідери, але й ті, хто може стати лідером) та специфічні якості лідера (своєрідні індикатори лідерського таланту).

Перелік загальних лідерських якостей містить: компетентність – знання тієї справи, у якій людина проявляє себе як лідер; активність – уміння діяти енергійно; ініціативність – висування ідей, пропозицій; товариськість – відкритість для інших, готовність спілкуватися; кмітливість – здатність доходити до суті явищ, бачити їхні причини й наслідки, визначати головне; наполегливість – прояв сили волі, завзятості, уміння доводити справу до кінця; самовладання – здатність контролювати власні почуття, свою поведінку в складних ситуаціях; спостережливість – уміння бачити, мимохідь відзначати важливе; працездатність – витривалість, здатність напружено працювати; самостійність – незалежність у судженнях, уміння брати на себе відповідальність; організованість – здатність планувати власну діяльність, проявляти послідовність, зібраність.

До переліку специфічних якостей лідера входять: організаторська проникливість – здатність зрозуміти світ іншої людини; здатність до активного психологічного впливу – розмаїтість засобів впливу на людей залежно від індивідуальних якостей, від сформованої ситуації; схильність до організаторської роботи, лідерська позиція, потреба брати відповідальність на себе.

Більшість науковців виділяють такі лідерські якості студентів ЗВО, як активність, ініціативність, товариськість, уміння слухати співрозмовника, рішучість, готовність до самостійного виконання завдань, упевненість у собі, цілеспрямованість, наполегливість, потреба успіху, креативність, здатність активно впливати на інших, уміння говорити, уміння розуміти емоційний стан людини, здатність до організаторської роботи, організаторська проникливість, чесність і порядність у стосунках, відповідальність, комунікативність, готовність до ризику, уміння управляти собою, наявність сили волі, здатність до емпатії, інтелектуальна лабільність, уміння розв'язувати конфлікти, стресостійкість, уміння приймати відповідальні рішення в будь-яких ситуаціях, адекватна самооцінка та самовладання, розвиток рефлексії.

Під лідерськими якостями студентів ЗВО розуміють сукупність стійких характеристик особистості, які забезпечують ефективність

діяльності та допомагають особистості займати позицію лідера в групі, виявляються в організаторських здібностях, умінні суттєво впливати на поведінку й настрій людей, бути прикладом для наслідування.

Структура лідерських якостей студентів ЗВО: індивідуально-особистісний компонент, мотиваційний, соціально-психологічний, індивідуально-комунікативний, організаторський.

Формування лідерських якостей неможливе без участі студентської молоді в громадській діяльності, у роботі молодіжних організацій та об'єднань, органів студентського самоврядування.

Входження України до європейського освітнього простору надало широкі можливості для становлення лідерської позиції у студентів. Зокрема це піднесення ролі студентського самоврядування, забезпечення участі студентської громади в акредитації ЗВО, важливість самоактивності особистості в оволодінні професією.

Одним із визначальних чинників, які суттєво впливають на процес особистісного становлення сучасних студентів, є громадська діяльність органів студентського самоврядування у ЗВО.

Успішному становленню лідерської позиції в майбутніх фахівців сприяє їх активна участь у студентському самоврядуванні, що являє собою самостійну громадську діяльність студентів з реалізації функцій управління ЗВО. Як уважає Г. Троцько, студентське самоврядування дозволяє залучити енергію молоді на вдосконалення навчального процесу й водночас уникати будь-якого суб'єктивізму в прийнятті рішень керівництвом.

Сьогодні студентському самоврядуванню на засадах лідерства відводять провідну роль у вирішенні таких завдань: соціалізація студентської молоді; формування в неї активної громадянської позиції, організаторських навичок і професійних компетенцій.

Студентське самоврядування є важливим чинником та умовою вдосконалення навчально-виховного процесу, який спрямований на якісну професійну підготовку, сприяння діяльності студентських товариств, формування в молоді національно-громадянської позиції та соціальної активності.

Ефективне формування лідерських умінь студентів відбувається насамперед у процесі активної соціальної діяльності, а це, своєю чергою, позитивно впливає на їхній загальний пізнавальний та емоційний розвиток.

Студентське самоврядування – це винятково успішна форма самовиховання лідерської позиції в майбутніх фахівців.

Студентське самоврядування у ЗВО неможливе без прояву лідерських якостей його учасників.

Система студентського самоврядування – це практична школа лідерства, середовище виховання гами особистісних якостей, необхідних кожній людині в її подальшій професійній діяльності.

На необхідності формування у студентів лідерських якостей наголошено й у «Національній доктрині розвитку освіти» де зазначено, що однією з необхідних передумов модернізації освіти є «виховання лідера в цій галузі».

Студентського самоврядування необхідний елемент управління університетом і вагомий чинник формування лідерських якостей студентської молоді.

У посібнику «Студентське самоврядування в Україні» самоврядування визначено як одну з форм «народовладдя» – це своєрідний метод управління, що ґрунтується на організації, саморегулюванні та самодіяльності й не допускає застосування спеціального апарату примушення.

Самоврядування базується на тих самих принципах, що й демократія: пріоритет більшості, формальна рівність, вільний вияв інтересів, загальноприйняті права та обов'язки, поєднання елементів представництва та прямого волевиявлення.

Студентське самоврядування у ЗВО є полігоном для відпрацювання студентських інновацій в управлінській, організаційній, соціальній галузях. Студенти, задіяні в роботі органів студентського самоврядування, отримують можливість самі приймати рішення, самі реалізовувати їх зі студентською громадою, самі відповідати за невдачі. При цьому важливою залишається активна ротація студентських лідерів з метою залучення до управлінської діяльності максимальної кількості студентів.

Участь у роботі студентського самоврядування: дозволяє набути управлінських та організаторських умінь; привчає молодого громадянина Української держави відповідально виконувати свої обов'язки та покладені на нього завдання; сприяє налагодженню конструктивної співпраці між студентами та адміністрацією ЗВО; активізує молодь, спонукає її до ознайомлення з усім, що відбувається навколо.

У Законі України «Про вищу освіту» від 19.01.2010 р. визначено права та обов'язки органів студентського самоврядування.

Органи студентського самоврядування мають право:

1. Брати участь у роботі вчених рад факультетів, університету, відстоювати свої думки та пропозиції, інтереси студентів перед кураторами, громадськими організаціями, деканатом, адміністрацією університету.

2. Проводити організаційні, освітні, наукові, культурно-масові, спортивні, оздоровчі й інші заходи за згодою з ректоратом університету.

3. Сприяти створенню позитивного соціально-психологічного мікроклімату в академічних колективах, атмосфери довіри студентів до викладачів і керівництва, належних матеріально-технічних умов для навчання й дозвілля осіб, які навчаються в університеті.

4. Вести конструктивний діалог, звертатися з пропозиціями, заявами, клопотаннями до адміністрації відповідного рівня щодо питань, які належать до повноважень органів студентського самоврядування, та отримувати відповідь щодо порушених питань.

5. Отримувати від керівництва, інших посадових осіб університету консультативну підтримку та інформацію, необхідну для виконання завдань органів студентського самоврядування.

6. Співпрацювати з вітчизняними та іноземними органами студентського самоврядування інших ЗВО, молодіжними та громадськими організаціями й координувати з ними свою діяльність за погодженням з ректором університету.

Органи студентського самоврядування зобов'язані:

1. Забезпечувати дотримання прав та інтересів осіб, які навчаються в університеті, сприяти виконанню ними їхніх обов'язків.

2. Порушувати проблеми студентів перед адміністрацією.

3. Звітувати перед студентською громадою відповідного рівня про їхню діяльність не рідше одного разу на рік.

4. Сприяти розвиткові та вдосконаленню студентського самоврядування.

5. Узгоджувати в установленому порядку зміни й доповнення до положення про студентське самоврядування та інші питання, що потребують розгляду на засіданнях колегіальних і робочих органів університету.

Підкреслюючи значення лідерства в системі студентського самоврядування науковці виділяють такі аспекти:

– студентське самоврядування виховує реальних лідерів українського суспільства, формує еліту нації;

– самоврядування дає змогу студентові, як і кожному громадянину, бути почутим. Участь в органах студентського самоврядування дає молодій людині відчуття того, що вона є громадянином Української держави, створює можливості реалізувати себе як обдаровану й талановиту особистість, стимулює активність молодого громадянина в суспільному житті загалом;

– участь у роботі студентського самоврядування дозволяє набути організаторських умінь, привчає молодого громадянина Української держави відповідально виконувати свої обов'язки та покладені на нього завдання;

– одним із принципів Болонського процесу є активна участь студентів як конструктивних партнерів в управлінні й визначенні змісту та якості освіти. Зокрема в документах Болонського процесу зазначено, що студенти повинні брати участь в організації освітнього процесу та формуванні змісту освіти в університетах та інших навчальних закладах, а студентство – повноправний партнер в управлінні вищою освітою;

– студентське самоврядування – потужний чинник демократизації сучасної вищої школи, що сприяє вихованню в майбутніх фахівців лідерських якостей, формуванню громадянської свідомості, активної життєвої позиції.

Питання для самостійної роботи:

1. Основні відмінні ознаки лідера і керівника.
2. Нові ознаки лідерства в сучасному світі
3. Психологічні особливості лідера у студентській групі
4. Розвиток лідерських якостей особистості за рахунок участі в органах студентського самоврядування ЗВО
5. Виховання лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
до практичних занять із навчальної дисципліни
«Функції та напрями діяльності студентського самоврядування»

Тема заняття: Студентське самоврядування в історії розвитку вищої школи України (XIX – XX століття).

Мета вивчення: формування уявлень про історію розвитку та становлення системи студентського самоврядування в Україні у XX столітті, спонукати до розуміння необхідності формування міцних знань у ЗВО.

Обсяг навчального часу: 2 год.

План заняття:

1. Розвиток студентського самоврядування з 1917 р. до 1919 р.
2. Студентське самоврядування у радянський період (1920-1990 рр.)
3. Тенденції, суперечності та закономірності студентського самоврядування у 1980-1990 рр.

Література:

1. Артеменко Л.В. Історія педагогіки України: підручник. К.: Либідь, 2006. 424 с.
2. Липинський В.В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УРСР у двадцять років: монографія. Донецьк: РВА Дон ДТУ, 2000. 247 с.
3. Трибулькевич К.Г. Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України (1917-2010 рр.): автореферат дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2017. 40 с.
4. Трибулькевич К.Г. Формування системи студентського самоврядування у 1980–1990 рр. *Гуманіт. вісн. НУК*. Миколаїв : НУК, 2017. Вип. 10. С. 125–127.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Написати доповідь «Особливості реструктуризації та розвитку систем студентського самоврядування в Україні 1917-1990 рр.».

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Розкрийте роль студентського самоврядування у забезпеченні громадського порядку в містах у 1917 р.
2. Розкрийте зрушення, які відбулися у 1917 році, в розширенні повноважень органів студентського самоврядування.
3. У чому полягали функції студентського самоврядування пореволюційного часу?
4. Як Ви розумієте діяльність «Братства самостійників»?
5. Визначте та розкрийте закономірності студентського самоврядування, характерні для 1917-1919 рр.
6. Проаналізуйте період 1917-1919 рр., виділіть, які наявні тенденції притаманні розвитку студентського самоврядування у ВНЗ цього періоду.
7. Який вигляд мали органи студентського самоврядування у 1920 р.?

8. У чому полягала роль комітету покращення побуту учнів (студентів) (КППучі), який було створено на початку 1922 р. у ВНЗ України?
9. Як Ви розумієте роль профспілок, які виникли стихійно в осені 1922р.?
10. Охарактеризуйте структуру студентського самоврядування у 1920-1929р.
11. Розкрийте закономірності студентського самоврядування 20-их р.
12. Розкрийте принцип так званого демократичного централізму в самоврядуванні, який зародився у 30-ті роки.
13. Охарактеризуйте структуру студентського самоврядування у 1930-1955р.
14. Визначте особливості студентського самоврядування (1930–1955 рр.).
15. Охарактеризуйте структуру студентського самоврядування у 1956-1963р.
16. Чим відрізняються провідні тенденції, що впливали на розвиток студентського самоврядування 1956-1963 р. від 1917-1919 рр.?
17. Визначте роль першої всесоюзної студентської конференції (квітень 1966 р.) для розвитку студентського самоврядування.
18. Охарактеризуйте структуру студентського самоврядування у 1964-1979 рр.
19. Виокремить недоліки, що гальмували процес розвитку студентського самоврядування у 1960-1980-х рр.
20. Які тенденції, суперечності та закономірності студентського самоврядування у 1980-1990 рр. вищої школи Ви б виділили?

Тема заняття: Європейська практика студентського самоврядування в університетах України

Мета вивчення: формування уявлень про історію розвитку та становлення системи студентського самоврядування в Україні у 1991-2017 р. XX століття, спонукати до розуміння необхідності формування міцних знань у ЗВО.

Обсяг навчального часу: 2 год.

План заняття:

1. Демократизація студентського життя в Українській незалежній державі (1991-2010 рр.).
2. Особливості діяльності студентського самоврядування в українській незалежній державі (2011-2018 рр.)

Література:

1. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999. № 1.С. 2 // Верховна рада України 1994-2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14#Text>
2. Типове положення про студентське самоврядування у вищому навчальному закладі. Розроблене та затверджене на Всеукраїнському

студентському форумі «Студентське самоврядування: проблеми та перспективи», що відбувся у м. Харків 11–13 грудня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0166290-01#Text>

3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.11.2007 р. № 1010 «Про затвердження Примірного положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України». URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3141/

4. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти». Болонья, 19 червня 1999 року. Документ 994_525 // Верховна Рада України 1994-2016. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/-show/994_525

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Проаналізуйте переваги студентського самоврядування у 2011-2017 р. порівняно з 1917-1960 р.

2. Проаналізуйте концепції виховання (1991 по 2000 рр.): «Концепція виховання особистості» (І.Бех), 1991 р.; «Концепція виховання творчої особистості» (В.Моляко), 1991 р.; «Національна система виховання. Спроба концепції» (Ю.Руденко, П.Ігнатенко), 1991 р.; «Основи національного виховання (концептуальні положення)» (В.Кузь, Ю.Руденко, М.Сергійчук); «Концепція національного виховання» (І.Дзюба, В.Дончик, А.Алексюк, П.Кононенко, М.Стельмахович, Д.Тхоржерський, П.Хропко, М.Євтух та ін.), 1996 р.; «Концепція громадянського виховання» (О.Сухомлинська, М.Боришевський, К.Чорна, І.Тараненко, С.Рябов), 2000 р. Визначте ключові позиції, які мали вплив на розвиток студентського самоврядування у ВНЗ.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Значення Державної національної програми «Освіта (Україна ХХІ століття)» для розвитку студентського самоврядування у ЗВО.

2. Значення Концепції Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки, затвердженої Кабінетом міністрів України 12 липня 2006 р. для розвитку студентського самоврядування у ЗВО.

3. Значення «Положення про державний вищий навчальний заклад», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України від 5 вересня 1996 року для розвитку студентського самоврядування у ЗВО.

4. Розкрийте зміст «Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах» затвердженого Міністерством освіти і науки 3 квітня 2001 року.

5. Значення положень декларації «Про європейський простір вищої освіти» для розвитку студентського самоврядування у ЗВО.

6. Значення закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1999 р.) для розвитку студентського самоврядування у ЗВО.

7. Виокремить напрямки діяльності молодіжних організацій.

8. Проаналізуйте період 1991-2017 рр., виділіть, які наявні тенденції, закономірності притаманні розвитку студентського самоврядування у ЗВО цього періоду.

9. Розкрийте особливості діяльності студентського самоврядування в українській незалежній державі (2011-2017 рр.)

Тема заняття: Студентське самоврядування як невід’ємна складова демократизації вищої школи.

Мета вивчення: ознайомлення з іноземним досвідом студентського самоврядування, формування уявлень про діяльність студентського самоврядування у рамках проекту «IMPRESS».

Обсяг навчального часу: 2 год.

План заняття:

1. Досвід роботи студентського самоврядування у рамках проекту «IMPRESS» «Підвищення ефективності студентських служб»
2. Іноземний досвід функціонування студентського самоврядування
 - студентського самоврядування у Великобританії;
 - студентське самоврядування у Німеччині;
 - система студентського самоврядування у США;
 - система студентського самоврядування у Канаді;
 - система студентського самоврядування у Франції;
 - система студентського самоврядування у Польщі;
 - система студентського самоврядування у Росії.

Література:

1. Грабська А. Студентське самоврядування по-німецьки. *Освіта.ua*. URL: http://osvita.ua/abroad/higher_school/germany/14303/
2. Майструк С., Кондрацька Ю. Практика студентського самоврядування за кордоном. *Рідна країна. Світоглядний портал*. URL: <http://ridna.ua/2011/01/praktyka-studentskogo-samovryaduvannya-za-kordonom/>
3. Особливості організації студентського самоврядування за кордоном. *Студопедія*. URL: <http://studopedia.org/12-99184.html>
4. Проект «IMPRESS» Підвищення ефективності студентських служб (Improving the Efficiency of Student Services). *Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*. URL: <http://www.univer.kharkov.ua/docs/project/impress.pdf>
5. Семен М. Як працює студентське самоврядування у США. *Студвей*. URL: <http://studway.com.ua/stud-samovryaduvannia-ssha/>

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Презентація «Система студентського самоврядування у (країна за вибором)»

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Визначте роль студентського самоврядування у Великобританії.
2. Охарактеризуйте систему студентського самоврядування у США.
3. Визначте роль студентського самоврядування у Німеччині.
4. Охарактеризуйте систему студентського самоврядування у Канаді.
5. У чому полягали функції студентського самоврядування у Франції?
6. Чим відрізняються система студентського самоврядування у Польщі та Україні?
7. Що спільного і що відмінного у функціонуванні студентського самоврядування в Україні та країнах-членах Європейського Союзу? Що з їх досвіду нам варто запозичити?

Тема заняття: Загальні принципи, структура, методи та форми діяльності студентського самоврядування.

Мета вивчення: формування уявлень про загальні принципи, структуру, методи, форми та напрями студентського самоврядування.

Обсяг навчального часу: 2 год.

План заняття:

1. Загальні принципи студентського самоврядування.
2. Структура діяльності студентського самоврядування.
3. Загальні методи діяльності студентського самоврядування.
4. Форми діяльності студентського самоврядування
5. Підготовка студентів до опанування основними лідерськими знаннями.
6. Напрямів діяльності студентського самоврядування.
7. Етапи розвитку студентського самоврядування.

Література:

1. Кожевніков М.Г. Організаційно-педагогічні засади студентського самоврядування у закладі вищої освіти. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2020. 85 с.

2. Лист Міністерства освіти і науки, молоді і спорту від 08.12.11 року №1/9-870 «Про обговорення проекту Концепції розвитку студентського самоврядування в Україні». URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/25710/

3. Черненко С.В. Теоретико-методичні засади функціонування органів студентського самоврядування. Полтава, 2020. 106 с.

4. Якуб М.С. Структура та форми організації студентського самоврядування в університетах України. *Педагогічні науки*. Київ, 2017. Вип. 76. Том. 2. С 46-49.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Класифікувати загальні методи діяльності студентського самоврядування закладів вищої освіти.

2. Класифікувати форми діяльності студентського самоврядування закладів вищої освіти.

3. Підготувати доповідь «Напрями діяльності студентського самоврядування ДВНЗ «ДДПУ».

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Проаналізуйте принципи студентського самоврядування визначені сучасними науковцями (Г.Гарбузова, А.Давидова, В.Овчинніков, М.Рожков, І.Тимерманіс, К.Трибулькевич, Л.Шигапова та ін.), виокремити спільне та відмінне.

2. Охарактеризуйте форми студентського самоврядування. Які форми студентського самоврядування, на Ваш погляд, найбільш продуктивні?

3. Які проблеми виникають в процесі становлення і розвитку інституту студентського самоврядування у закладах вищої освіти України?

4. Які, на Вашу думку, можливі способи вирішення проблем, з якими стикається студентське самоврядування в Україні?

5. Яке значення студентського самоврядування як елемента навчально-виховного процесу?

6. Розкрийте зміст діяльності студентського деканату.

7. Обґрунтуйте етапи розвитку студентського самоврядування.

8. Визначте особливості взаємодії студентського самоврядування з інститутами управління вузом.

Тема заняття: Виховання лідерських якостей студентів закладів вищої освіти у системі студентського самоврядування.

Мета вивчення: ознайомлення з сутністю та структурою лідерських якостей студентів ЗВО, формування уявлень про основні теорії і концепції лідерства, розуміння ролі студентського самоврядування в процесі формування лідерських якостей студентів ЗВО.

Обсяг навчального часу: 2 год.

Обладнання: мультимедійна дошка, проектор.

План заняття:

1. Сутність і структура лідерських якостей студентів ЗВО.
2. Основні теорії і концепції лідерства.
3. Типології лідерських якостей.
4. Роль студентського самоврядування в процесі формування лідерських якостей студентів ЗВО.

Література:

1. Йохансен Б. Нові навички лідера. Київ: Network TwentyOne Ukraine, 2018, 160 с.

2. Мороз В.П. Формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти в процесі діяльності органів студентського самоврядування : навч.-метод. посіб. для студ. закл. вищ. осв. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 263 с.

3. Нестуля О.О. Основи лідерства. *Наукові концепції (середина XX – початок XXI ст.) : навч. посіб.* – Полтава : ПУЕТ, 2017. – 375 с.

4. Цвяткова С.В. Формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти засобами студентського самоврядування. Вінниця, 2020. 119 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Написати твір-роздум «Яким повинен бути лідер у новому тисячолітті?»

2. Підготуватися до міні-диспуту «Ідеальна модель: лідер-служитель»

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Природа та визначення поняття лідерства.

2. Визначте сутність феноменів «лідерство», «лідер» і «лідерські якості».

3. Визначте особливості формування лідерських якостей у майбутніх магістрів ПВШ.

4. Сучасна психолого-педагогічна модель викладача вищої школи та передумови її формування.

5. Моделі викладачів ЗВО – лідерів та антилідерів.

6. Схарактеризуйте роль студентського самоврядування у формуванні лідерських якостей майбутніх педагогів.

7. Визначте та обґрунтуйте умови, яких повинен дотримуватися офіційний лідер.

8. Як Ви розумієте роль офіційного лідера та неофіційного лідера в житті групи, стиль керівництва?

9. Проаналізуйте різноманітні концепції лідерства, виділіть спільне та відмінне.

10. У чому полягають особливості формування лідерських якостей? Назвати форми роботи з формування лідерських якостей у закладах вищої освіти та розкрити їхній зміст.

11. Чи згодні Ви із ствердженням «Лідер – це людина, яка побудувала себе сама, тобто селф-мейд». Відповідь обґрунтуйте.

ДИДАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Зміст самостійної роботи

здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки

навчальна дисципліна

«Функції та напрями діяльності студентського самоврядування»

Завдання 1.

Зробити огляд фахової літератури (наукові статті) за такими проблемами:

- розвиток студентського самоврядування – важливий чинник забезпечення якості вищої освіти;
- роль студентського самоврядування в управлінні закладом вищої освіти;
- діяльність органів студентського самоврядування (академічна група, факультет або університет).

Скласти список джерел з кожної проблеми (не менше, як по 3 найменування за останні 5 років).

Зразок огляду фахової літератури (див. додаток А)

Завдання 2.

Підготувати доповідь за темою (тема за вибором):

1. Історія становлення студентського самоврядування в Україні.
2. Становлення та розвиток студентського самоврядування в Україні.
3. Студентське самоврядування у закладах вищої освіти країн Європи (країна за вибором) як фактор демократизації вищої освіти

Доповідь – один із видів монологічного мовлення: публічне, розгорнуте, офіційне повідомлення з певного питання, засноване на залученні документальних даних.

Вміст доповіді – це представлена інформація, що відображає суть питання або дослідження щодо даної ситуації.

Мета доповіді – інформувати кого-небудь про що-небудь. Утім, доповіді можуть містити такі елементи як рекомендації, пропозиції або інші мотиваційні пропозиції. Доповідь часто має структуру наукового дослідження: вступ, методи, результати та обговорення.

Вимоги до оформлення доповіді (див. додаток А)

Завдання 3.

Написати есе за такими проблемами (проблема за вибором):

1. Як стати лідером?
2. Хороший лідер. Який він?
3. Студентське самоврядування: гра чи дійсність?

Есе як вид письмової навчальної роботи представляє собою вид письмової самостійної роботи здобувача, а саме: як твір-міркування невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні

міркування з конкретного питання, проблеми й свідомо не претендує на повноту й вичерпне трактування теми.

Есе – самостійна творча робота із запропонованої викладачем теми або переліку тем для самостійного вибору здобувачами та виконується як позааудиторна робота. Обсяг есе складає 1-2 стор.

Головна місія есе – це викладення самостійного бачення здобувачем проблеми, питання, теми на підставі опрацьованого матеріалу та аргументів.

Мета есе полягає в розвитку навичок самостійного творчого мислення й письмового послідовного викладу власних думок.

Есе дозволяє авторові навчитися чітко й грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, використовувати основні категорії аналізу, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати свої висновки; володіти науковим стилем мовлення.

Вимоги до написання есе (див. додаток А)

Завдання 4.

Написати творчу роботу за темою (тема за вибором)

1. Студентське самоврядування – спосіб модернізації сучасного ЗВО.
2. Європейський досвід функціонування студентського самоврядування: приклад для України.
3. Студентське самоврядування як невід'ємна складова демократизації вищої освіти.
4. Український досвід студентського самоврядування: тенденції, проблеми.
5. Досвід роботи студентського самоврядування у ДВНЗ «ДДПУ».
6. Студентське самоврядування: пошук ефективних моделей і технологій.

Вимоги до написання творчої роботи (див. додаток А)

Завдання 5.

Ознайомитися з Положенням про студентське самоврядування у ДВНЗ «ДДПУ». URL: <https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/normativ/048.pdf>.

Скласти пропозиції щодо доповнення та внесення змін в Положення про студентське самоврядування (права та обов'язку органів студентського самоврядування), обґрунтувати їх.

Завдання 6.

Підготувати презентацію:

Що таке soft skills та як їх розвивати?

Презентація – це представлення результатів самостійної роботи здобувача з опрацювання обраної теми, питання, завдання тощо.

Мета презентації – набуття навичок з аналізу власної роботи та публічного представлення результатів дослідження.

Вимоги до оформлення презентації (див. додаток А)

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Завдання, напрями діяльності і структура ЗВО.
2. Принципи управління закладом вищої освіти.
3. Структура управління закладом вищої освіти.
4. Органи громадського самоврядування у закладах вищої освіти.
5. Розвиток студентського самоврядування з 1917 р. до 1919 р.
6. Студентське самоврядування у радянський період (1920-1990 рр.)
7. Тенденції, суперечності та закономірності студентського самоврядування у 1980-1990 рр.
8. Демократизація студентського життя в Українській незалежній державі (1991-2010 рр.).
9. Особливості діяльності студентського самоврядування в українській незалежній державі (2011-2017 рр.)
10. Досвід роботи студентського самоврядування у рамках проекту «IMPRESS» «Підвищення ефективності студентських служб»
11. Іноземний досвіду функціонування студентського самоврядування у Великобританії;
12. Іноземний досвіду функціонування студентського самоврядування у Німеччині;
13. Іноземний досвіду функціонування студентського самоврядування у США;
14. Іноземний досвіду функціонування студентського самоврядування у Канаді;
15. Іноземний досвіду функціонування студентського самоврядування у Франції;
16. Іноземний досвіду функціонування студентського самоврядування у Польщі;
17. Іноземний досвіду функціонування студентського самоврядування у Росії.
18. Загальні принципи студентського самоврядування.
19. Структура діяльності студентського самоврядування.
20. Загальні методи діяльності студентського самоврядування.
21. Форми діяльності студентського самоврядування
22. Підготовки студентів до опанування основними лідерськими знаннями.
23. Напрямів діяльності студентського самоврядування.
24. Етапи розвитку студентського самоврядування.
25. Сутність і структура лідерських якостей студентів ЗВО.
26. Основні теорії і концепції лідерства.
27. Типології лідерських якостей.
28. Роль студентського самоврядування в процесі формування лідерських якостей студентів ЗВО.
29. Природа та визначення поняття лідерства.
30. Сутність феноменів «лідерство», «лідер» і «лідерські якості».
31. Особливості формування лідерських якостей у магістрів ПВШ.

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчально-методичні посібники, монографії

1. Гаргун С.С. Правовий статус органів студентського самоврядування закладів вищої освіти як юридичних осіб. Київ, 2020. 36 с.
2. Дяків А.А. Виховання лідера. Київ: Наук. думка, 2011. 231с.
3. Йохансен Б. Нові навички лідера. Київ: Network TwentyOne Ukraine, 2018, 160 с.
4. Калашнікова Л. М., Жерновникова О.А. Педагогіка вищої школи у схемах і таблицях: навчальний посібник. Харків, 2016. 260 с.
5. Каюмова О., Яцків Т., Хауляк Я. Участь органів студентського самоврядування та їх об'єднань у формуванні та реалізації освітньої та молодіжної політики. Львів: Юриспруденція, 2008. 176 с.
6. Козак А.С., Шабанін Д.Е. Посібник для керівників органів студентського самоврядування вищих навчальних закладів України : зб. нормат. док. та рек. щодо вдосконалення діяльності студ. Самоврядування. Хмельницький : ХНУ, 2017. 80 с
7. Мороз В.П. Формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти в процесі діяльності органів студентського самоврядування : навч.-метод. посіб. для студ. закл. вищ. осв. Старобільськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 263 с.
8. Ступак О. Ю. Теорія і практика формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства: монографія. Слов'янськ: Видавництво Б.І.Моторіна, 2020. 311 с.
9. Товканець Г.В. Університетська освіта : навчально-методичний посібник. К. : Кондор, 2011. 182 с.
10. Трибулькевич К.Г. Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України (1917–2010 рр.): монографія. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2016. 454 с.
11. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом: Навч. посіб. – К.: Знання, 2016, 360 с.

Дисертації, автореферати

1. Бондар Т.І. Тенденції розвитку студентського самоврядування в системі вищої освіти США: автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.01. Кіровоград, 2009. 20 с.
2. Войчун О.В. Формування громадянської активності студентів університету засобами студентського самоврядування: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2020. 25 с.
3. Волківська Д.А. Розвиток лідерського потенціалу студентського активу в університетському середовищі: дис. канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2016. 455 с.

4. Кращенко Ю.П. Виховання лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування: дис. канд. пед. наук : 13.00.07. Полтава, 2012. 276 с.

5. Кращенко Ю.П. Виховання лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування: дис. канд. пед. наук : 13.00.07. Полтава, 2012. 276 с.

6. Мокляк В.М. Студентське самоврядування в історії розвитку вищої школи України (XIX – початок XX століття): дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Полтава, 2011. 256 с.

7. Мороз В.П. Організаційно-педагогічні умови формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування: дис. канд. пед. наук: спец.: 13.00.07. Старобільськ, 2015. 305 с.

8. Трибулькевич К.Г. Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України (1917-2010 рр.) : автореферат дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2017. 40 с.

9. Шеїна Л.О. Студентське самоврядування як засіб соціалізації молоді: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.05. Луганськ, 2010. 22 с.

Статті у фахових та в інших виданнях, матеріали конференцій

1. Галаджун З., Гаврилюк Х. Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах в контексті вступу України до Європейського співтовариства. URL: http://ipp.lp.edu.ua/WebRC/issues/Galadzhun_Gavryliuk.htm

2. Гаргун С.С. Колізії в правовому регулюванні статусу органів студентського самоврядування закладів вищої освіти. Підприємство, господарство і право: науково-практичний юридичний журнал. 2019. Вип. № 4. С. 15–19. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/4.pdf>

3. Гаргун С.С. Проблеми сприйняття діяльності студентського самоврядування в закладах вищої освіти. *Право, юридична наука та освіта*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (29 квіт. 2019 р.). Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. С. 159–161.

4. Літашов О. Студентське самоврядування та його значення для внутрішньої автономії ЗВО. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Педагогічні науки. Ізмаїл, 2018. Вип. 39. С. 59–63.

5. Майструк С., Кондрацька Ю. Практика студентського самоврядування за кордоном. *Рідна країна. Світоглядний портал*. URL: <http://ridna.ua/2011/01/praktyka-studentskogo-samovryaduvannya-za-kordonom/>

6. Підгаєцька А.В. Нормативно-правова база функціонування студентських організацій в університетах Канади й України. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, № 8, 2018. – С. 37–41.

7. Сидорук І. Студентське самоврядування як чинник формування та розвитку соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників / // Педагогічний часопис Волині. – №4(11). – 2018 – С.202–208.

8. Трибулькевич К.Г. Досвід студентського самоврядування зарубіжних країн у вітчизняній практиці роботи закладів вищої освіти. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Вип. 18–19. С. 49–54.

9. Трибулькевич К.Г. Студентське самоврядування: реалії розвитку. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць*. – К : 2018. – Вип. 61. – С. 298–302.

10. Чибісова Н. Студентське самоврядування – спосіб модернізації сучасного ВНЗ. *Освіта*. 10 серпня 2016 року. С. 5.

11. Трибулькевич К.Г. Формування системи студентського самоврядування у 1980–1990 рр. *Гуманіт. вісн. НУК*. Миколаїв : НУК, 2017. Вип. 10. С. 125–127.

ПОЛІТИКА
щодо вивчення навчальної дисципліни
«Функції та напрями діяльності студентського самоврядування»

Політика регулюється:

1. Положення про організацію освітнього процесу Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет». URL:
<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/025.pdf>
2. Положення про академічну доброчесність педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». URL:
<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/012.pdf>
3. Положення про внутрішнє забезпечення якості освіти у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». URL:
<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/039.pdf>
4. Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». URL:
<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/006.pdf>
5. Положення про контрольні заходи Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет». URL:
<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/003.pdf>
6. Положення про дистанційне навчання Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет». URL:
<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/005.pdf>
7. Положення про студентське самоврядування у Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет». URL:
<https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/normativ/048.pdf>.
8. Положення про куратора академічної групи у Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет». URL:
<https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/normativ/049.pdf>
9. Положення про старосту академічної групи у Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет». URL:
<https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/normativ/050.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок оформлення самостійної роботи

Зразок оформлення завдання 1.

Проблема: Роль студентського самоврядування в управлінні закладом вищої освіти.

Ступак О., Козорог А. Роль студентського самоврядування в управлінні вищим навчальним закладом. Витоки педагогічної майстерності. 2014. Вип. 14. С. 267–273. (Серія: Педагогічні науки). Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2014_14_42

Анотація. У статті представлені форми та засоби роботи студентського самоврядування як фактору формування лідерської та управлінської компетенції студентів і визначена роль студентського самоврядування в процесі управління вищим навчальним закладом.

Ключові слова: студентське самоврядування, управління в системі вищої освіти, вищий навчальний заклад.

Зразок оформлення завдання 2.

Вимоги до оформлення доповіді

Час виступу – до 10 хвилин, обсяг – 1-2 сторінки.

Текст приймається в редакторі Word for Windows, шрифт – Times New Roman, розмір кегля – 14. Друкується через 1,5 інтервали; ширина поля ліворуч – 3 см, праворуч – 1,5-2 см, зверху-знизу – 2 см. Обов'язкова нумерація сторінок.

Посередині друкуються прізвища й ініціали автора, під прізвищем – назва роботи. Через один інтервал друкується основний текст.

Таблиці мають бути пронумеровані й містити назву. Примітки та виноски до таблиці необхідно друкувати безпосередньо під нею. Розмір шрифту тексту таблиць може бути зменшений (до 8–10 pt).

Перелік застосованих літературних джерел наводять у порядку посилань.

У тексті посилання слід наводити у квадратних дужках цифрами, що відповідають їхнім порядковим номерам у списку. Не допускаються посилання на неопубліковані матеріали. Небажані посилання на підручники, енциклопедії, довідники, інтернет-видання.

Найпоширенішою є така структура доповіді: вступ, основна частина, висновок.

У вступі потрібно визначити тему доповіді, причини її вибору, вказати актуальність проблеми, її значення, сформулювати мету доповіді, викласти історію питання.

В основній частині – подати характеристику проблеми (виділити основний аспект проблеми, а потім – основні положення, які детально і послідовно проаналізувати).

Висновки мають бути чіткими, лаконічними. Рекомендується повторити основну думку, а потім підсумувати найбільш важливі положення.

Кажуть, що перші слова оратора повинні завоювати увагу слухачів, а останні – посилити ефект виступу.

Зразок оформлення завдання 3.

Вимоги до написання есе

Есе (фр. *essai* «спроба, проба, нарис», від лат. *exagium* «зважування») – літературний жанр прозового твору невеликого обсягу й вільної композиції.

Есе повинне містити: чіткий виклад суті поставленої проблеми, включати самостійно проведений аналіз цієї проблеми з використанням концепцій і аналітичного інструментарію, розглянутого в рамках дисципліни, висновки, що узагальнюють авторську позицію з поставленої проблеми.

Есе виражає індивідуальні враження й міркування автора з конкретного приводу або предмета й не претендує на вичерпне трактування. Відносно обсягу й функції межує, з одного боку, з науковою статтею й літературним нарисом (з яким есе нерідко плутають), з іншого боку – з філософським трактатом. Есеїстичному стилю властиві образність, рухливість асоціацій, нерідко антитиповість мислення, орієнтування на інтимну відвертість і розмовну інтонацію.

Структура есе

Титульний аркуш

Вступ: місія студента щодо розгляду теми есе, його авторське бачення – гіпотеза або сутність та обґрунтування вибору цієї теми. Мета та завдання роботи – очікуваний результат роботи в цілому та конкретні результати, які будуть отримуватися в ході розкриття теми. На цьому етапі дуже важливо правильно *сформулювати питання, на які ви збираєтеся знайти відповідь у ході свого дослідження.*

При роботі над вступом можуть допомогти відповіді на наступні питання: «Чи потрібно давати визначення термінам, що пролунали в темі есе?», «Чому тема, яку я розкриваю, є важливою в даний момент?», «Які поняття будуть залучені в мої міркування?», «Чи можу я розділити тему на трохи більше дрібних підтем?» тощо.

Основна частина: теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій щодо питання. У цьому полягає основний зміст есе й це являє собою головні труднощі. Тому важливе значення мають підзаголовки, на основі яких здійснюється структурування аргументації; саме тут необхідно обґрунтувати (логічно, використовуючи дані або строгі міркування)

пропоновану тезу. Там, де це необхідно, як аналітичний інструмент можна використати графіки, діаграми й таблиці. Залежно від поставленого питання аналіз проводиться на основі наступних категорій: причина – наслідок, загальне – особливе, форма – зміст, частина – ціле, сталість – мінливість.

У процесі побудови есе необхідно пам'ятати, що один параграф повинен містити тільки одне твердження й відповідний доказ, підкріплений графічним або ілюстративним матеріалом. Отже, наповнюючи розділи аргументацією, необхідно в межах параграфа обмежити себе розглядом однієї головної думки. Добре перевірений спосіб побудови есе – використання підзаголовків для позначення в головній частині ключових моментів аргументованого викладення. Сукупність підзаголовків допомагає побачити те, що пропонує зробити здобувач (чи є добрим його бачення). Ефективне використання підзаголовків – не тільки визначення основних пунктів, які здобувач бажає висвітлити, це також наявність логічності у висвітленні теми есе.

Висновок: узагальнення й аргументовані висновки до теми тощо (підсумовує есе або ще раз вносить пояснення, підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині). Методи, що рекомендують для складання висновку: повторення, ілюстрація, цитата. Висновок може містити такий дуже важливий, що доповнює есе, елемент як вказівка на застосування дослідження, на розвиток взаємозв'язків з іншими проблемами.

Стиль викладу

Есе (1) як жанр письмової творчої роботи.

Мета творчого аналітичного есе (1) полягає в тому, щоб у довільній формі (письмово) викласти свою позицію щодо проблеми, що розглядається.

Внутрішня структура есе може бути довільною (хоча в рекомендаціях пропонується структуру есе). Оскільки есе – це мала форма письмової роботи, доцільним є повторення висновків у кінці.

При формулюванні проблеми потрібно враховувати, що есе відрізняє конкретна тема та суб'єктивне її трактування. Предмет теми в есе набагато вужчий, ніж, наприклад, в рефераті.

Есе (2) як елемент формалізованого виду письмової роботи.

Есе (2) – це теж творча аналітична письмова навчальна робота, однак вона характеризується адресністю, тобто адресується, наприклад, викладачам і повинна відобразити не стільки своєрідність студентської точки зору, скільки володіння здобувачами певним колом знань. Тому в есе (2) важливо продемонструвати здатність побудувати відповідь на поставлене питання за відповідним планом, передавши основні змістові моменти. Очікуваний формат есе (2) являє собою зв'язний текст, що може бути структурованим в пункти, підпункти.

При написанні есе Вам необхідно досягти певних цілей. Коли Ваша розповідь готова, перевірте наступне:

- Чи відповів я на поставлене запитання?
- Наскільки зрозуміло і точно я виклав свої думки?
- Чи природно звучить те, що я написав, чи немає помилок?

Зразок оформлення завдання 4.

Вимоги до творчої роботи

Творча робота включає: вступ, теоретичну частину (ґрунтується на творчому опрацюванні першоджерел), практичну частину (включає рекомендації щодо використання певних положень в сучасній системі закладів вищої освіти), висновки, список використаних джерел (має містити 5-10 джерел). Загальний обсяг роботи – 5-8 друкованих аркушів формату А 4.

Робота оцінюється за наступними критеріями: теоретичний рівень і повнота аналізу першоджерел. Інформаційна насиченість; простота та дохідливість викладу; структурна організованість, логічність викладу; граматична правильність; обґрунтованість пропозицій і висновків; практичних рекомендацій.

Структура творчої роботи:

- титульний аркуш;
- зміст;
- вступ (актуальність проблеми дослідження);
- основна частина, яка поділяється на декілька параграфів;
- висновки;
- список використаних джерел (в алфавітному порядку);
- додатки (фото, таблиці, графіки тощо) за необхідності.

Зразок оформлення завдання 6.

Вимоги до оформлення презентації

Презентація (від англ. presentation – представлення, показ) – це набір картинок-слайдів на певну тему, який зберігається у файлі спеціального формату. Кожен слайд містить довільну текстову, графічну, відеоінформацію, анімацію, звук, діаграми та графіки, табличні й інші матеріали. Мультимедійна презентація створюється за допомогою програми PowerPoint, якою можуть використовувати викладачі, які не є фахівцями у галузі інформаційних технологій.

Вимоги до змісту презентацій:

- кожен слайд має відображати одну думку;
- текст має складатися з коротких слів та простих речень;
- рядок має містити 6–8 слів;
- всього на слайді має бути 6–8 рядків;

- загальна кількість слів не повинна перевищувати 50;
- дієслова мають бути в одній часовій формі;
- заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні ідеї слайда;
- у заголовках мають бути і великі, і малі літери (а не тільки великі);
- слайди мають бути не надто яскравими – зайві прикраси лише створюють бар'єр на шляху ефективного передавання даних;
- кількість блоків статистичних даних на одному слайді має бути не більше чотирьох;
- підпис до ілюстрації розміщується під нею, а не над нею;
- усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі.
- відповідність змісту презентації поставленим дидактичним цілям і завданням теми;
- дотримання прийнятих правил орфографії, пунктуації, скорочень і правил оформлення тексту (відсутність точки в заголовках тощо);
- відсутність фактичних помилок, достовірність представленої інформації;
- лаконічність і завершеність тексту на слайді;
- найбільш важлива інформація повинна розташовуватися в центрі слайду;
- наявність не більше одного логічного наголосу: яскравість, обведення, миготіння, рух;
- інформація подається привабливо, оригінально, що звертає увагу слухачів.;
- презентація не повинна бути монотонною і громіздкою (оптимальна кількість 7–10 слайдів).